

VIERAASTA VELJEKSI -HANKKEEN
ULKONEN ARVIOINTI

Jyri Uotila
Opinnäytetyö, kevät 2014
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Uotila, Jyri. Vieraasta Veljeksi -hankkeen ulkoinen arviointi. Diak, Helsinki, kevät 2014, 49 s., 1 liite.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Sosionomi (AMK).

Opinnäytetyön tavoitteena oli arvioida, miten hyvin Miessakit ry:n Vieraasta Veljeksi -hanke saavutti hankesuunnitelmassa määritellyt tavoitteensa. Ulkoisen arvioinnin tarkoituksena oli tarjota Miessakit ry:lle tietoa maahanmuuttajamiehille suunnatun toimintansa kehittämiseksi. Työssä arvioitiin hankekautta 2010–2013. Opinnäytetyössä selvitettiin erityisesti sitä, miten kaksisuuntaisen kotoutumisen edistäminen, syrjäytymisen ennaltaehkäisy ja mieserityisyys näkyivät hankkeen toiminnassa. Lisäksi oltiin kiinnostuneita viestinnän ja vaikuttamistoiminnan onnistumisesta.

Arviointimenetelmäksi valittiin monitahoarviointi. Aineistoa hankittiin haastattelemalla seitsemää avainryhmien edustajaa. Lisäksi arvioinnissa hyödynnettiin hankkeen dokumentaatiota. Analysointimenetelmänä käytettiin teemoittelua. Teemat tarkentuivat edelleen esimerkiksi suomen kielen oppimiseen, puherohkeuden lisääntymiseen, yhteiskunnallisten ja kulttuuristen taitojen oppimiseen sekä sisäiseen ja ulkoiseen viestintään.

Vieraasta Veljeksi -hanke edisti maahanmuuttajamiesten kotoutumista etenkin parantamalla puhutun suomen kielen taitoa ja lisäämällä puherohkeutta. Hanke tarjosi vapaaehtoisina toimiville syntysuomalaisille miehille mahdollisuuden tutustua maahanmuuttajamiehiin ja heidän elämäntilanteisiinsa. Koulutustoiminnan kautta lisättiin muun muassa sosiaalialan opiskelijoiden ymmärrystä maahanmuuttajamiesten kohtaamista haasteista. Syrjäytymistä ehkäiseviä elementtejä olivat kielitaidon parantamisen lisäksi sosiaalisten kontaktien lisääminen ja kodin ulkopuolisen toiminnan tarjoaminen. Hanke lisäsi maahanmuuttajamiesten rohkeutta liikkua ja toimia suomalaisessa yhteiskunnassa.

Asiasanat: kotoutuminen, maahanmuuttajatyö, miestyö, arviointi

ABSTRACT

Uotila Jyri.

The external evaluation of The Vieraasta Veljeksi Project.
49 p., 1 appendix. Language: Finnish. Helsinki, Spring 2014.
Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services.
Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of this evaluation was to find out how well The Vieraasta Veljeksi (From Stranger to Brother) project reached its objectives. The main objectives were to encourage the integration of immigrant men, prevention of social segregation and to increase the immigration related knowledge on a national level.

The Multiple Constituency Approach was used in this evaluation. Seven thematic interviews were conducted and the transcribed interviews were analyzed using qualitative methods. The themes were integration, prevention of social segregation, project communication and gender sensitivity.

The Vieraasta Veljeksi Project gave participating immigrant men more confidence with the spoken Finnish language and Finnish men an opportunity to get to know immigrant men and their situations. It prevents social segregation by strengthening social networks and improving Finnish skills.

Key words: immigrant men, integration, evaluation, gender sensitivity

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2.1 Maahanmuuttotilastoja	7
2.2 Kotoutuminen ja kaksisuuntainen kotoutuminen	8
2.3 Miehet maahanmuuttajina	11
3.1 Miessakit ry	14
3.2 Hankkeen esittely	15
4 ARVIOINTI	18
4.1 Arviointi sosiaalialalla	18
4.2 Arvioinnin tavoite	20
4.3 Monitahoarviointi	21
5 ARVIOINNIN TOTEUTUS	24
5.1 Teemahaastattelu	24
5.2 Haastatteluiden toteuttaminen	25
5.3 Aineiston analysointi	26
6 ARVIOINNIN TULOKSET	28
6.1 Kotoutuminen	28
6.2 Syrjäytymisen ennaltaehkäisy	30
6.3 Mieserityisyys	32
6.4 Vaikuttaminen ja viestintä	34
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	37
8 POHDINTA	38
8.1 Luotettavuus ja eettisyys	38
8.2 Arviointiprosessin pohdinta	41
LÄHTEET	43
LIITE 1: Haastatteluteemat	48

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli Miessakit ry:n Vieraasta Veljeksi -hankkeen ulkoinen arviointi. Hanke oli Raha-automaattiyhdistyksen rahoittama ja nykyinen rahoituskausi päättyi vuoden 2013 lopussa. Sen tavoitteina oli muun muassa maahanmuuttajamiesten arjen kielitaidon ja puherohkeuden vahvistaminen, eritaustaisten miesten välisen tutustumiskynnyksen madaltaminen sekä suomalaista yhteiskuntaa koskevien yleistietojen vahvistaminen (Kerkkänen & Saastamoinen 2013, 6). Hankkeen ensimmäisellä jaksolla 2007–2009 rakennettiin toimintamalli, jota on toisella kaudella 2010–2013 kehitetty ja vakiinnutettu.

Miessakkien edustaja oli esittelemässä tätä aihetta Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetyötorilla alkuvuodesta 2013. Koska olin aloittamassa harjoittelun kyseisessä hankkeessa keväällä 2013 ja minulla oli kokemusta vapaaehtoistyöstä maahanmuuttajien parissa, aihe oli mielestäni kiinnostava. Harjoittelujakso antoi hyvän pohjan arvioinnin suunnittelulle ja toteuttamiselle. Aihe kiinnosti minua myös sen vuoksi, että olen toiminut vapaaehtoisena Punaisen Ristin maahanmuuttajatoiminnassa ja minulla on työkokemusta projektinhallinnan alueelta.

Vierasta Veljeksi -hankkeen työntekijät olivat kiinnostuneita erityisesti hankkeen toimijoiden ja yhteistyökumppaneiden näkemyksistä, joten Pirkko Vartiainen monitahoarviointi vaikutti käyttökelpoiselta lähestymistavalta arvioinnin toteuttamiseen. Monitahoarvioinnissa korostetaan avainryhmien merkitystä arviointiprosessissa (Vartiainen 2007, 152). Lähestymistapani arviointiin oli laadullinen ja aineistonkeruumenetelmäksi valitsin teemahaastattelun.

Sosiaalialalla järjestöjen merkitys on suuri varsinkin heikoimmassa asemassa olevien ja väliinputoajien tukijoina. Suomessa on käytössä malli, jossa tuetaan näiden järjestöjen toimintaa. Raha-automaattiyhdistyksellä on keskeinen merkitys avustusten jakajana. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2011, 5–8.) Vuonna 2014 Raha-automaattiyhdistys jakaa rahaa 797 sosiaali- ja terveysalan järjestölle yhteensä 308 miljoonaa euroa (Raha-automaattiyhdistys 2014). Moni sosionomi työskentelee Raha-automaattiyhdistyksen

rahoittamassa hankkeessa tai yhteistyössä sellaisen kanssa, joten Raha-automaattiyhdistyksen rahoittaman monikulttuurisuushankkeen arviointi on aiheena ajankohtainen ja relevantti sosiaalialalla.

Koska arvioinnin merkitys tulee kasvamaan sosiaali- ja terveysalan järjestöissä, tarvitaan niissä lisää arviointiosaamista. Tätä osaamista voidaan hyödyntää esimerkiksi ulkoisten arviointien kilpailutuksessa, tuloksellisuus- ja vaikutusarvioinneissa sekä itsearvioinneissa. (Koskela & Harju 2012, 9–11.) Tämä lisää entisestään arviointiosaamisen merkitystä sosionomien keskuudessa.

Keskityin arvioinnissa erityisesti siihen, millä tavalla Vieraasta Veljeksi –hanke on edistänyt kaksisuuntaista kotoutumista ja ennaltaehkäissyt maahanmuuttajamiesten syrjäytymistä. Lisäksi olen tarkastellut sitä, millä tavalla mieserityisyys on hankkeessa näkynyt ja miten hyvin vaikuttamistyössä ja viestinnässä on onnistuttu.

Tämä on kehittämispainotteinen opinnäytetyö, jossa on merkittävästi tutkimuspainotteisen opinnäytetyön piirteitä. Kehittämispainotteisuus näkyy siinä, että tavoitteena on työyhteisön käytäntöjen ja palveluiden kehittäminen. Työssä käytetyt aineistonhankinta ja analyysimenetelmät tuovat siihen kuitenkin tutkimuksellisia piirteitä. (Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä 2010, 32–35.)

2 MAAHANMUUTTO JA KOTOUTUMINEN

2.1 Maahanmuuttotilastoja

Jos ulkomaalainen aikoo oleskella Suomessa yli kolme kuukautta, hän tarvitsee oleskeluluvan. Ensimmäinen lupa haetaan siitä Suomen edustustosta, jonka toimipiirin alueella hakija laillisesti oleskelee. EU:n jäsenmaiden kansalaiset eivät tarvitse oleskelulupaa, mutta heidän on rekisteröitävä oleskelunsa kolmen kuukauden kuluttua. (Ulkoasiainministeriö i.a.)

Vuonna 2013 Maahanmuuttovirastoon tuli vireille 21 259 oleskelulupahakemusta, mikä on lähes sama kuin edellisenä vuonna. Suurimpia hakijaryhmiä kansalaisuuden mukaan olivat venäläiset, intialaiset, kiinalaiset, ukrainalaiset ja yhdysvaltalaiset (ks. taulukko 1). Yleisin peruste oleskelulupahakemukselle oli perhesiteet (8 950 hakemusta). Toiseksi eniten oleskelulupia haettiin työn perusteella (5 800) ja kolmanneksi yleisin peruste oli opiskelu (5 755). (Maahanmuuttovirasto 2014a, 2.)

TAULUKKO 1. Vireille tulleet ensimmäiset oleskelulupahakemukset 1.1.2013-31.12.2013.

Lähtömaa	Oleskelulupahakemusten lukumäärä
Venäjän federaatio	4 128
Intia	1 744
Kiina	1 698
Ukraina	1 026
Yhdysvallat	1 019
Thaimaa	815
Turkki	732
Vietnam	678
Somalia	544
Filippiinit	503
Top-10 kansalaisuudet yhteensä	12 887
Kaikki yhteensä	21 259
Kaikki yhteensä 2012	21 264

(Maahanmuuttovirasto 2014a)

Vuonna 2013 tehtiin 17 503 myönteistä oleskelulupapäätöstä (78 %) ja kielteisiä tehtiin 5 005 (22 %). Perhesiteen perusteella tehdyistä hakemuksista hyväksyttiin 6 460 ja hylättiin 3 373, opiskelun perusteella tehdyistä hyväksyttiin 5 426 ja hylättiin 304. Työn perusteella tehdyistä hakemuksista hyväksyttiin 4 938 ja hylättiin 987. (Maahanmuuttovirasto 2014a, 4–5).

Turvapaikanhakijoita oli vuonna 2013 yhteensä 3 238. Eniten hakijoita oli Irakista (819), Venäjältä (246), Somaliasta (217), Nigeriasta (206) ja Afganistanista (199). (Maahanmuuttovirasto 2014b.) Vertailtaessa pohjoismaita keskenään, vuonna 2012 Ruotsista haki turvapaikkaa 43 890, Norjasta 9 790 ja Tanskasta 6 140. Suomessa hakijoita oli samana vuonna UNHRC:n mukaan 2 920 (UNHCR 2013, 20). Suomesta turvapaikkaa hakeneista 72 % oli miehiä vuonna 2013 (Maahanmuuttovirasto 2014e, 3).

Myönteisen päätöksen sai Suomessa vuonna 2013 1 827 hakijaa ja kielteisen 1 903. Eniten hyväksyttiin Irakista (672), Somaliasta (248), Afganistanista (237), Syyriasta (145) ja Iranista (117) tulleiden hakemuksia. (Maahanmuuttovirasto 2014c.) Ruotsi hyväksyi samana vuonna noin 29 000 turvapaikkahakemusta (Toivonen 2014). Kiintiöpakolaisia Suomeen valittiin vuonna 2013 746, josta suurimpina ryhminä olivat afganistanilaiset (197), kongolaiset (151) ja sudanilaiset (140) (Maahanmuuttovirasto 2014d).

Oleskelulupa- ja turvapaikkatilastot eivät pidä sisällään kaikkia Suomeen muuttaneita. Tilastokeskuksen (i.a.) mukaan Suomeen muutti kaikkiaan vuonna 2012 31 278 henkilöä. Tämä luku pitää siis sisällään oleskeluluvan saaneiden lisäksi esimerkiksi toisesta EU-maasta muuttaneet. Miehiä (16 100) ja naisia (15 178) oli maahan muuttaneissa lähes yhtä paljon.

2.2 Kotoutuminen ja kaksisuuntainen kotoutuminen

Kotoutumisen käsitettä käytetään ainakin kolmella eri tasolla tapahtuvasta muutoksesta. Sillä voidaan tarkoittaa päämäärää eli maahanmuuttajan sopeutumista uuteen yhteiskuntaan. Sillä voidaan tarkoittaa myös prosessia, jonka myötä sopeutuminen

tapahtuu. Laajimmassa merkityksessä kotoutumisella tarkoitetaan kaksisuuntaista kotoutumista. (Lautiola 2013, 15.)

Kaksisuuntainen kotoutuminen pitää sisällään sekä maahanmuuttajan että yhteiskunnan sopeutumisen uuteen tilanteeseen. Vuoropuhelun syventäminen ja lisääminen sekä hyvien etnisten suhteiden edistäminen ovat tärkeitä kehittämisalueita. Kotoutuminen nähdään kaksisuuntaisena prosessina, joka käsittää maahanmuuttajien lisäksi kaikki suomalaiset. (Valtioneuvosto 2008, 5, 69.)

Laki kotoutumisen edistämisestä määrittelee, että kotoutumisella tarkoitetaan ”maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, jonka tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja samalla kun tuetaan hänen mahdollisuuksiaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen”. Lain mukaan kotoutumista edistäviä palveluja järjestetään erityisesti kunnallisten peruspalveluiden osana sekä työ- ja elinkeinohallinnossa. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010.)

Suomalaiseen yhteiskuntaan liittyviin perustaitoihin kuuluvat tiedot maahanmuuttajan oikeuksista ja velvollisuuksista suomalaisessa työelämässä ja yhteiskunnassa. Maahanmuuttajalle annetaan myös tietoa palvelujärjestelmästä sekä kotoutumista edistävästä toimenpiteistä. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010.)

Kotoutumissuunnitelma on yksilöllinen suunnitelma siitä, miten eri toimenpiteiden ja palveluiden avulla tuetaan maahanmuuttajan mahdollisuuksia hankkia riittävä suomen tai ruotsin kielen taito sekä muita yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Tavoitteena on edistää hänen mahdollisuuksiaan osallistua yhdenvertaisena jäsenenä yhteiskunnan toimintaan. Kieliopetuksen lisäksi kotoutumissuunnitelmassa voidaan sopia esimerkiksi yhteiskuntaan perehdyttävästä opetuksesta, kotoutumiskoulutuksesta ja muista kotoutumista yksilöllisesti edistävästä toimenpiteistä. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010.)

Maahanmuuttaja on oikeutettu kotoutumissuunnitelmaan, jos hän on työtön työnhakija, saa toimeentulotukea tai jos hänen arvioidaan alkukartoituksen perusteella tarvitsevan

suunnitelmaa kotoutumisen edistämiseksi. Kotoutumissuunnitelma on voimassa korkeintaan kolme vuotta, mutta sitä voidaan pidentää enintään kahdella vuodella, jos maahanmuuttaja tarvitsee kotoutuakseen erityisiä toimenpiteitä. Mikäli vamma, sairaus, äitiys-, isyys- tai vanhempainvapaa on tilapäisesti estänyt kotouttamissuunnitelman toteuttamisen, kotoutumissuunnitelmaan oikeuttavaa enimmäisaikaa voidaan pidentää vastaavasti. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010.)

Laki kotoutumisen edistämisestä määrää, että "Kotoutumissuunnitelman laatineen kunnan tai työ- ja elinkeinotoimiston on aktiivisesti tarjottava maahanmuuttajalle tämän kotoutumissuunnitelmaan sisältyviä toimenpiteitä ja palveluja käytettäviksi osoitettujen määrärahojen rajoissa." Maahan muuttanut henkilö on velvoitettu noudattamaan suunnitelmaa ja hänen on osallistuttava siinä määriteltyihin toimenpiteisiin. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010.)

Kotoutumiskoulutuksena aikuiselle maahanmuuttajalle järjestetään kieliopetuksen lisäksi työelämään ja jatkokoulutukseen pääsyä sekä yhteiskunnallisia, kulttuurisia ja elämänhallintaan liittyviä valmiuksia edistävää koulutusta. Lisäksi järjestetään tarvittaessa luku- ja kirjoitustaidon opetusta. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010.)

Nykyinen laki kotoutumisen edistämisestä astui voimaan vuonna 2011. Sen keskeisenä tavoitteena on oleskelun syystä riippumatta tarjota kotouttamispalveluita kaikille niitä tarvitseville maahanmuuttajille. Tarkoituksena on tarjota perustietoa suomalaisesta yhteiskunnasta ja sen palveluista. Lisäksi tarjotaan mahdollisuus alkukartoitukseen, jossa selvitetään maahan muuttaneen henkilön tietoja ja taitoja. Tämän perusteella arvioidaan varsinaisen kotoutumissuunnitelman tarve. (Saukkonen 2013, 95.)

Suomalaisen kotouttamispolitiikan taustalla on ajatus kaksisuuntaisesta kotoutumisesta, vaikkei sitä lakitekstissä suoraan mainitakaan. Uutta tilannetta määrittää pikemminkin monimuotoisuus kuin yhdenmukaisuus. Kaksisuuntaisen kotoutumisen edellytyksenä on syrjimättömän ja yhdenvertaisen yhteiskunnan rakentaminen. Se vaatii muutoksia palvelujärjestelmän lisäksi ihmisten välisiin vuorovaikutussuhteisiin. Kotoutuminen on ennemminkin prosessi kuin saavutettu asiointi. (Saukkonen 2013, 93.)

Aikuiselle maahanmuuttajalle tarjottavan kotoutumiskoulutuksen tavoitteena on antaa sellaiset kielelliset, yhteiskunnalliset, kulttuuriset ja elämänhallintaan liittyvät valmiudet, että hän pystyy selviytymään jokapäiväisestä elämästään, toimimaan työelämässä ja hakeutumaan jatko-opintoihin. Kotoutumiskoulutus on yleensä työvoimapolitiittista aikuiskoulutusta, jota toteuttaa esimerkiksi ammatilliset aikuiskoulutuskeskukset ja vapaan sivistystyön oppilaitokset. Maahanmuuttajien erilaiset oppimiskokemukset ja -taidot, elämäntilanteet, sosiaaliset verkostot sekä koulutuksen rahoitus ja hallinnolliset ratkaisut voivat vaikuttaa mahdollisuuteen saavuttaa toiminnallinen peruskielitaito koulutuksen aikana. (Latomaa ym. 2013, 173–174.)

Suomen kielen taidolla on merkitystä työllistymisen kannalta. Tutkimuksen mukaan maahanmuuttajat, jotka itse arvioivat pärjäävänsä kielitaitonsa suhteen työelämässä erittäin hyvin olivat koulutustaan vastaavassa työssä useammin kuin he jotka arvioivat kielitaitonsa muita heikommaksi. Kotouttamiskoulutuksessa lähdetäänkin liikkeelle siitä, että hyvä kielitaito on keskeinen edellytys työllistymiselle. (Forsander 2013, 232.)

Valtioneuvoston selonteon mukaan kotoutumisessa käytettävissä olevat resurssit eivät ole vastanneet todellisia tarpeita. Kotouttamispolitiikan tavoitteiden ja käytännön edellytysten välillä on ollut selkeä ristiriita. Selonteon kirjoittanut valiokunta katsoi, että kotouttamiseen tarvitaan lisää taloudellisia voimavaroja ja henkilöresursseja. (Valtioneuvosto 2008, 6, 29.) Kolmannen sektorin toteuttamille palveluille on siis tarvetta. Sosiaalialalla kolmannen sektorin merkitys onkin taloudellisesti, yhteiskunnallisesti ja inhimillisesti merkittävä (Sosiaali- ja terveysministeriö 2011, 5).

2.3 Miehet maahanmuuttajina

Vaikka Suomeen muuttaa vuosittain lähes yhtä paljon miehiä ja naisia, turvapaikanhakijoissa miesten osuus on huomattavasti naisia suurempi. Vuonna 2013 Suomesta haki turvapaikkaa 2329 miestä ja 904 naista. Yleisimmät lähtömaat

miespuolisilla turvapaikanhakijoilla olivat Irak, Afganistan, Venäjä, Somalia ja Nigeria. (Maahanmuuttovirasto 2014e, 3.)

TAULUKKO 2. Miespuoliset turvapaikanhakijat vuonna 2013. Top 5 lähtömaat.

Lähtömaa	Miespuolisten turvapaikanhakijoiden lukumäärä
Irak	638
Afganistan	147
Venäjä	139
Somalia	130
Nigeria	113

(Maahanmuuttovirasto 2014e)

Tutkimuksissa on havaittu, että sukupuoli vaikuttaa kotoutumiseen ja varsinkin miehet näyttäisivät kärsivän työttömyyden aiheuttamasta turhautumisesta (Mammon 2010, 15). Mammon (2010, 10) on tarkastellut kotoutumista koherenssin tunteen kehittymisen kautta. Hänen tutkimuksensa mukaan maahanmuuttajanaisten koherenssin tunne nousi seurantajakson aikana, kun taas maahanmuuttajamiesten koherenssin tunne pysyi ennallaan (Mammon 2010, 96).

Mammon olettaa mahdollisesti muuttuneiden sukupuoliroolien aiheuttaneen ongelmia. Koska naisilla ei enää ollut hänen tutkimuksensa mukaan suurta huolta lasten tulevaisuudesta ja suomen kielen opiskelu sujui kohtuullisesti, naiset olivat itsenäisempiä ja kokivat saaneensa monenlaisia mahdollisuuksia elämässä. Hän olettaa miesten koherenssin tunteen ennallaan pysymisen johtuvan siitä, että he eivät kokeneet kotoutumisen alkuvaiheessa merkittäviä onnistumisia tavoitteisiinsa verrattuna. Koska he eivät oppineet suomen kieltä nopeasti, heidän ammatilliset toiveensa eivät toteutuneet toivottuun tahtiin ja heidän roolinsa perheen elättäjänä oli heikentynyt. (Mammon 2010, 98.)

Työttömyyden kokeminen ja vastuun perheen taloudellisesta toimeentulosta siirtäminen yhteiskunnalle on monelle raskasta. Mies saattaa kokea auktoriteettinsa ja

kunnioituksensa katoavan, koska hän ei pysty turvaamaan perheensä taloutta. Syrjäytymisriski kasvaa jos mies kokee itsensä arvottomaksi vastaanottaneen maan hierarkiassa. (Saarenpää & Korpela 2011, 16–17.) Esimerkiksi Suomeen muuttaneissa somaliperheissä yhteiskunta hoitaa monia aikaisemmin perheiden vastuulla olleita tehtäviä. Monien perheiden eläessä sosiaaliturvan varassa, erityisesti aviomiehet ovat menettäneet perheen elättäjän auktoriteetin. Koska naiset ovat voineet pitää kiinni omista kodin piiriin kuuluvista tehtävistään, miehet ovat menettäneet suhteellisesti enemmän auktoriteettia ja perheiden sisäiset roolit ovat muuttuneet. (Linderborg 2012, 70.)

Perheenjäsenten eritahtinen kotoutuminen, suomen kielen oppiminen ja suomalaisen kulttuurin omaksuminen saattavat tuoda omat haasteensa perheenjäsenten rooleihin. Vanhemmat saattavat menettää sosiaalista asemaansa suhteessa lapsiin erityisesti perheissä, joissa lapset oppivat suomen kielen vanhempiaan nopeammin ja joutuvat hoitamaan perheen kontaktit viranomaisiin. Suomalaisen yhteiskunnan arvot ja käyttäytymismallit saatetaan kokea uhkaavina erityisesti siksi, että monille on välittynyt vääristynyt kuva suomalaisesta elämästä ja arjesta. (Linderborg 2012, 70.)

3. VIERAASTA VELJEKSI -HANKE

3.1 Miessakit ry

Miessakit ry:n toiminnan lähtökohtana on vahvistaa miesten hyvinvointia ottamalla huomioon miesten tarpeet ja kokemukset. Mieslähtöisellä lähestymistavalla edistetään miesten kokemusta kuulluksi tulemisesta ja luodaan edellytyksiä refleктоivalle työskentelylle. Siinä mies pohtii omaa elämäänsä, toimintaansa ja tarpeitaan suhteessa omaan hyvinvointiin ja lähiyhteisöihin. Tämän tyyppisen toiminnan myötä miehet kokevat tulleen kuulluksi ja kohdatuksi juuri niine kysymyksineen, jotka siinä elämäntilanteessa mieltä askarruttavat. (Peitsalo 2012, 116.)

Mieslähtöisyyden lisäksi Miessakit ry:n toiminnan perustana ovat miehille suunnatut palvelut ja miehet niiden tuottajina. Miessakkien kokemuksen mukaan palveluiden kohdentaminen miehille madaltaa kynnystä hakea apua. Koska monelta mieheltä puuttuu miespuolinen keskustelukumppani, sillä että palveluiden tuottajat ovat miehiä, näyttäisi olevan suuri merkitys. (Peitsalo 2012, 117.)

Miessakit ry:n arvoja ovat sukupuolisensitiivisyys, vertaisuus, ammatillisuus ja hyvinvoinnin edistäminen. Sukupuolisensitiivisyydellä tarkoitetaan tässä sukupuolten biologisten, psykologisten, sosiokulttuuristen ja historiallisten tekijöiden huomioimista. (Miessakit i.a.)

Mieserityisyys määritellään Miessakeissa miessukupuolen olemukselliseksi ominaislaaduksi, joka konkretisoituu miesten fyysisinä, psyykkisinä ja sosiaalisina erityispiirteinä. Miestyö määritellään työksi, jonka kohteena ja lähtökohtana on mies itse. Vertaisuus toteutuu miesten keskinäisen toiminnan, tuen, sosiaalisen oppimisen sekä kokemustiedon keräämisen kautta. Ammatillisuudella tarkoitetaan järjestötoimijoiden ja työntekijöiden vankkaa asiantuntijuutta, sekä toiminnassa mukana olevien henkilöiden osaamisen ja kokemusten hyödyntämistä. Hyvinvoinnin edistäminen on kaiken Miessakit ry:n toiminnan tavoitteena. (Miessakit i.a.)

Miestyötä toteutetaan neljän eri toimintamuodon puitteissa. Toimintamuotoja ovat perheväkivaltatoiminta, erokriisitoiminta, isätoiminta ja maahanmuuttajatoiminta. Lyömätön Linja auttaa asiakkaitaan olevia miehiä sekä lopettamaan että pidättäytymään väkivallan käytöstä perhettään kohtaan. Työskentelytavaksi on vakiintunut yksilötyöskentely, jonka eduksi voidaan laskea joustavuus ja yksilöllisyys. (Peitsalo 2012, 117.) Elossa Erosta -toiminta auttaa asiakkaitaan erokriisissä sekä yksilö- että ryhmätoiminnan keinoin (Peitsalo 2012, 120).

Isyyden Tueksi tukee isiä vertaistoiminnan keinoin, kouluttamalla isien kanssa toimivia ammattilaisia sekä luomalla ammatillisia ja yhteiskunnallisia verkostoja isyyden tukemiseksi. Tavoitteena on tehdä nykyaikainen aktiivinen isyys näkyväksi. Vieraasta Veljeksi -hanke keskittyy maahanmuuttajamiesten tukemiseen. (Peitsalo 2012, 123–125.)

3.2 Hankkeen esittely

Tarve maahanmuuttajamiehille suunnatulle työlle nousee osaltaan siitä, että monien maahan muuttaneiden miesten totunnaiset roolit joutuvat koetukselle uudessa ympäristössä. Puutteet kielitaidossa sekä yhteiskunnan ja palvelujärjestelmän tuntemuksessa sekä työttömyyden uhka saattavat tehdä totunnaisten rooliodotusten täyttämistä haasteellista. Samanaikaisten haasteiden kohtaaminen perhe-elämän, toimeentulon, yhteiskuntataitojen ja yleisen hyväksynnän alueilla ilman riittävää tukea ja apua, saattavat johtaa identiteettikriiseihin ja turhautumiseen. Vieraasta Veljeksi -hankkeen neljällä toimintamuodolla pyritään vastaamaan näihin tarpeisiin. Toimintamuotoja ovat oppimisryhmät, tukihenkilötoiminta, harrastusryhmät sekä vaikuttamistoiminta. (Kerkkänen & Saastamoinen 2013, 73.)

Tukihenkilötoiminnassa välitetään yksinäisille ja vaikeassa asemassa oleville maahanmuuttajamiehille koulutettuja vapaaehtoisia ystäviksi. Vapaaehtoiset toimivat auttajina arjessa ja kielitaidon kehittämisessä sekä kulttuuritulkkeina. Tukihenkilöiden tehtävänä on kohdata maahan muuttanut mies vertaisena ja oman kokemusmaailman jakajana huolimatta mahdollisista eroista kulttuurillisessa tai uskonnollisessa taustassa,

elämänhistoriassa tai sukupolvessa. Koulutuksen aikana vapaaehtoiset saavat tietoa maahanmuuttajamiesten elämäntilanteista, kotoutumisen haasteista ja mahdollisen traumatisoitumisen vaikutuksista. (Kerkkänen & Saastamoinen 2013, 75–76.)

Tukihenkilön rooli voi vaihdella hyvinkin joustavasti. Hän voi esimerkiksi auttaa postin lukemisessa ja tulkitsemisessa, mutta rahaliikenteessä tai etuusasioissa auttaminen ei välttämättä kuulu hänen rooliinsa. Tukihenkilön ei ole tarkoitus toimia viranomaisena. Kulttuuritulkin roolissa tukihenkilö sanoittaa ja perustelee suomalaisten erityispiirteitä ja miestä hämmentäviä tapoja, ilmiöitä sekä käytänteitä. Tavoitteena ei kuitenkaan ole kasvattaa tiettyyn kulttuuriin, koska ei ole mitään suomalaista yhtenäiskulttuuria. (Kerkkänen & Saastamoinen 2013, 77.)

Käytännössä tukihenkilötoiminta tapahtuu siten, että tukihenkilö ja tuettava sopivat keskenään tapaamisista ja yhteydenpidosta. Suositus on, että tapaamisia olisi vähintään kerran kuukaudessa, mutta useamminkin saa tavata. Tapaamisten sisältö on tukiparin itse päätettävissä. Niihin voi sisältyä, kahvittelevia, keskustelua, urheiluharrastuksia, kaupunkiin ja kulttuuriin tutustumista sekä suomen kielen harjoittelua. Tyypillinen tapaamispaikka on kahvila, mutta tapaamisia on järjestetty myös kodeissa. (Kerkkänen & Saastamoinen 2013, 79.)

Oppimisryhmien tavoitteena on suomen kielen oppiminen ja yhteiskunnallisen yleistiedon lisääminen. Ne ovat pienryhmiä, joita ohjaa maahanmuuttajamiehen ja syntysuomalaisen ohjaajapari. Koska kyseessä on matalan kynnyksen toiminta, ryhmiin voi tulla kesken kauden. Keskeinen osa toimintaa on suomen kielen harjoittelu suullisesti ja vuorovaikutteisesti. Toiminnallisempia aktiviteetteja ovat olleet esimerkiksi kalastaminen, keilaus ja jousella ampuminen. Ryhmät ovat tehneet myös vierailuja esimerkiksi museoihin ja tapaamisissa on käyty kertomassa asumisasioista, poliisin työstä ja julkisista palveluista. (Kerkkänen & Saastamoinen 2013, 80–81.)

Ryhmä kokoontui kauden aikana 16 kertaa ja näistä 2–3 kerralla tarkoituksena oli tehdä jotakin toiminnallista. Muina kertoina keskusteltiin suomen kielellä, luettiin selkouutisia ja tehtiin sanastoa kartuttavia harjoituksia. Ryhmän kommunikointikielenä oli suomi, mutta lisänä oli mahdollista käyttää apukieltä sanojen selittämiseen. Suomen kieltä

käyttäessään ohjaajien tuli mukauttaa ilmaisujaan kielen oppijoille sopiviksi ja käyttää selkoilmaisuja. Tarvittaessa turvaututtiin kuviin ja eleisiin mikäli yhteistä kieltä ei löytynyt. Ryhmäläiset ohjautuivat ryhmiin maahanmuuttajayhdistysten, kuntien sosiaali- ja terveyspalveluiden, aikuisoppilaitosten ja oman tiedotustoiminnan kautta (Kerkkänen & Saastamoinen 2013, 81–82.)

Ryhmänohjaajien koulutus kesti 16 tuntia ja oli jaettu neljään kurssikertaan. Koulutuksen teemoja olivat esimerkiksi ohjaajan tehtävät ja vastuut, maahanmuuttajamiesten elämäntilanteeseen vaikuttavat tekijät, selkokielineen kommunikaatio sekä ryhmädynamiikka ja -roolit. Ohjaajat löytyivät tyypillisesti maahanmuuttaja- ja kumppanuusyhdistysten, oppilaitosten ja oman tiedotustoiminnan kautta. (Kerkkänen & Saastamoinen 2013, 81–84.)

Harrastustoiminta sisälsi jalkapalloryhmiä, kertaluonteisia leirejä sekä monikulttuurisen patikkasakin. Jalkapalloryhmien ohjaajia koskivat samat periaatteet kuin oppimisryhmien ohjaajiakin. He kävivät myös samat koulutukset. Ryhmät olivat terveystoiminnallista vapaa-ajan toimintaa, joka tähtäsi sosiaalisten kontaktien rakentamiseen eri ryhmien välille. Leirejä on järjestetty mies- ja isä-poika-leirien lisäksi yhteistyökumppaneiden kanssa toteutettuina perheleireinä. Miehillä suunnattuun toimintaan on kuulunut soutuveneilyä, kalastamista, saunomista, grillaamista ja urheilua. Lisäksi ohjelmassa on ollut keskustelua esimerkiksi kohdatuista haasteista ja niistä selviämisestä. (Kerkkänen & Saastamoinen 2013, 85–86.)

Monikulttuurinen patikkasakki on järjestänyt kertaluonteisia retkiä Nuuksion kansallispuistoon. Patikoinnin oheen on järjestetty grillaamista, syömistä ja keskusteluohjelmaa nuotiopaikoille. Retkeläisinä on ollut esimerkiksi yksin tulleita alaikäisiä turvapaikanhakijoita, jo oleskeluluvan saaneita nuoria sekä yhteistyökumppaneiden kokoamia ryhmiä. Yhteistyökumppaneina ovat toimineet Lyömätön Linja Espoosta sekä Kidutettujen kuntoutuskeskus. (Kerkkänen & Saastamoinen 2013, 85–86.)

4 ARVIOINTI

4.1 Arviointi sosiaalialalla

Robson (2001, 25) katsoo arvioinnilla ja tutkimuksella olevan “kohtuullinen määrä hyödyllistä päällekkäisyyttä”, vaikka käsitteet viittaavatkin suhteellisen erillisiin alueisiin. Arvioinnin korkealaatuisuus edellyttää hyvää harkintaa tutkimusasetelman määrittelyssä, sekä havaintoaineistojen keräämisessä, analyysissä ja tulkinnassa. Arvioinnin luotettavuuden varmistamisessa auttaa tieteellisen tutkimuksen sääntöjen noudattaminen. Tämä ei kuitenkaan rajaa arvioinnin tekijöiksi ainoastaan niitä, joilla on tutkimusalan koulutus ja kokemus.

Arvioinnin erottaa tutkimuksesta se, että arviointi sisältää ajatuksen arvon määrittämisestä. Sen sijaan tutkimuksen katsotaan perinteisesti keskittyvän asioiden ja ilmiöiden kuvaamiseen, selittämiseen ja ymmärtämiseen. Arviointipiireissä kiistellään siitä, onko arviointi erotettavissa tutkimuksesta, onko se tietyn tyyppistä soveltavaa tutkimusta vai riippuko tämä tilanteesta. Tämä keskustelu näkyy toisinaan arvioinnin ja arviointitutkimuksen välille tehtävässä erossa. (Robson 2001, 25–26.) Arviointi ei kuitenkaan ole arvostelua, vaan sen tarkoituksena on tuottaa havaintoja, johtopäätöksiä ja kehittämissuosituksia arvioitavaan kohteeseen liittyen. Tavoitteena on esittää tasapainotetusti sekä vahvuudet että parantamisalueet. (Virtanen 2007, 25.)

Arvioinnin toteuttamiselle voi olla monia erilaisia motiiveja. Esimerkiksi Sosiaali- ja terveysministeriö sekä Kuntaliitto ovat julkaisseet arviointisuosituksia arviointikäytäntöjen edistämiseksi. Hankkeiden rahoittajat saattavat edellyttää panosten ja tuotosten seuraamista ja esimerkiksi ESR-ohjelmiin kuuluu arviointivelvoite. (Kivipelto 2012, 13.) Raha-automaattiyhdistys pyrkii saamaan järjestötyön tuloksia ja vaikutuksia entistä paremmin esiin ottamalla vuosien 2012 ja 2013 aikana porrastetusti käyttöön avustustoiminnan tuloksellisuus- ja vaikutus selvityksen (Lindberg 2013, 9).

Arviointimenetelmät voidaan jakaa lähestymistavan mukaan neljään ryhmään, joita ovat kokeellinen, kehityksellinen, kriittinen ja konstruktivistinen. Kokeellisessa lähestymistavassa todellisuus nähdään mitattavissa olevana ja arvioinnin tekijän rooli

ulkopuolisena tarkkailijana korostuu. Ihanteena on koeasetelma, josta on poistettu kaikki mahdolliset tulokseen vaikuttavat tekijät. (Aalto-Kallio, Saikkonen & Koskinen-Ollonqvist 2009, 27–29.)

Kehittävässä arvioinnissa kohteena ovat prosessit. Pyrkimyksenä on selvittää se, toteutuuko toiminta aiotulla tavalla. Tämä lähestymistapa perustuu taustaoletukseen, että toimimalla suunnitellulla tavalla saavutetaan toivotut tavoitteet. Konstruktivistisessa lähestymistavassa todellisuuden katsotaan rakentuvan sosiaalisesti ja tulokset ovat kontekstisidonnaisia. Toimintatapojen siirtämisen ei oleteta olevan sellaisenaan mahdollista ja samantyyppisillä toiminnoilla saattaa eri ajankohtina ja erilaisissa ympäristöissä olla hyvinkin erilaisia vaikutuksia. Kriittisessä lähestymistavassa tavoitellaan kohderyhmän tietoisuuden lisäämistä. Tätä lähestymistapaa edustaa tapauskohtainen arviointi, jota voidaan hyödyntää yksittäisessä asiakassuhteessa muutoksen seurantaan tai asiakkaan voimaannuttamiseen. (Aalto-Kallio ym. 2009, 31–35)

Arviointikäytännöt Raha-automaattiyhdistyksen projektiavustusta saaneissa sosiaali- ja terveysalan järjestöissä ovat vaihtelevia. Vuosina 2009–2010 noin kolmannes järjestöistä ei toteuttanut lainkaan kehittämishankkeidensa arviointeja, vaikka arviointiin suhtauduttiin järjestöissä positiivisesti. Tärkeimpinä motiiveina ulkoisen arvioinnin toteuttamiselle olivat pyrkimys hankkeen ja toiminnan jatkuvaan kehittämiseen, hankkeen tuloksellisuuden osoittaminen sekä pyrkimys hankkeen tulosten ja hyvien käytäntöjen levittämiseen. (Koskela & Harju 2012, 9–11.)

Tiedolla ohjaamisen ja tilivelvollisuuden korostumisen vuoksi, arvioinnin merkitys tulee todennäköisesti kasvamaan sosiaali- ja terveysalan järjestöjen keskuudessa. Järjestöissä tarvittaisiin lisää osaamista ulkoisten arviointien kilpailutukseen, tuloksellisuus- ja vaikutusarviointiin, yleisesti arviointiin sekä itsearviointiin liittyen. (Koskela & Harju 2012, 9–11.)

4.2 Arvioinnin tavoite

Vieraasta Veljeksi -hankkeen hankesuunnitelmassa tavoitteeksi on määritelty maahanmuuttajamiesten suomen arkikielen käyttötaidon, puhevalmiuksien ja puherohkeuden lisääntyminen. Tavoitteena oli myös parantaa yhteiskunnallista tietotaitoa ja madaltaa kynnystä yhteiskunnalliseen osallistumiseen. Vieraasta Veljeksi -hanke pyrki kohentamaan syntysuomalaisten miesten ymmärrystä maahanmuuttajien kohtaamista haasteista ja elämäntilanteista sekä kykyä kohdata heitä. Lisäksi pyrkimyksenä oli vähentää väestöryhmien välistä ennakkoluuloisuutta ja parantaa esimerkiksi viranomaisten ja oppilaitosten ymmärrystä maahanmuuttajuuden mieserityisissä kysymyksissä. Hankesuunnitelmassa käsiteltiin myös maahanmuuttajamiesten syrjäytymisen ennaltaehkäisyä ja sosiaalisten kontaktien lisäämistä. (Miessakit 2009, 2-3, 10.)

Tämän työn tavoitteet perustuvat Vieraasta Veljeksi -hankkeen työntekijöiden kanssa käytyihin keskusteluihin ja hankesuunnitelmassa määriteltyihin tavoitteisiin. Hankkeen työntekijät kaipasivat yhteistyökumppaneiden, Miessakkien työntekijöiden ja vapaaehtoisten kokemuksia siitä, miten hyvin hanke on saavuttanut sille määritellyt tavoitteet. Seija Salminen (2013) tutki opinnäytetyössään oppimisryhmäläisten näkemyksiä Vieraasta Veljeksi -hankkeen toiminnasta. Koska Salmisen opinnäytetyöhön oli havainnoitu viittäkymmentä oppimisryhmän kokoontumiskertaa ja haastateltu seitsemää ryhmäläistä, tulimme hankkeen työntekijöiden kanssa siihen tulokseen, että tähän arviointiin asiakkaita ei enää tarvitse haastatella. Salmisen saamia tuloksia on esitelty luvussa 7.2.

Yllä mainittujen hankkeen tavoitteiden perusteella määrittelin tämän työn tavoitteiksi selvittää, millä tavalla Vieraaksi Veljeksi -hanke edistää kaksisuuntaista kotoutumista ja ennaltaehkäisee maahanmuuttajamiesten syrjäytymistä. Lisäksi olin kiinnostunut viestinnän ja vaikuttamistyön onnistumisesta sekä siitä, miten mieserityisyys hankkeessa ilmenee. Tavoitteena oli tarjota Miessakit ry:lle tietoa, joka auttaa heitä kehittämään maahanmuuttajamiehille suunnattua toimintaansa.

4.3 Monitahoarviointi

Käytin työni lähtökohtana Pirkko Vartiaisen monitahoarviontia, joka kiinnittää arviointiprosessiin mukaan tärkeimmät avainryhmät. Niiden rooli arviointiprosessissa on Vartiaisen mukaan tärkeä. Hän korostaa myös monipuolisen aineiston merkitystä. (Vartiainen 2007, 152.) Koska Miessakeissa oltiin kiinnostuneita etenkin yhteistyökumppaneiden ja vapaaehtoisten näkemyksistä, monitahoarviointi sopi hyvin arvioinnin perustaksi.

Lisäksi menetelmässä otetaan huomioon arvioitavan kohteen ja sen ympäristön vuorovaikutus. Monitahoarvioinnissa kiinnitetään myös huomiota kerättävän tiedon luonteeseen, avainryhmien osallistumisen, kriteereiden muodostamiseen ja tulosten analyysiin. (Vartiainen 2007, 152.)

Monitahoarvioinnin laaja-alaisessa arviointinäkökulmassa korostuu mahdollisimman monipuolisen informaation kerääminen ja analysointi. Käytännössä siinä pyritään sisällyttämään arviointiprosessiin mahdollisimman monta avainryhmää, jolloin niiden rooli tiedontuottajana korostuu. Toisaalta korostetaan myös muunlaisen informaation merkitystä. Tällaisia ovat esimerkiksi dokumentit, tilastot ja muu relevantti materiaali. Laaja-alaisuuden etuna on aineiston tuoma laaja kuva arvionnikohteen toiminnasta, mutta näkökulman vaatimat runsaat resurssit heikentävät sen käyttökelpoisuutta. (Vartiainen 2007, 153.)

Avainryhmä (stakeholder) käsitteenä esiintyi tieteellisessä artikkelissa ensimmäisen kerran oletettavasti vuonna 1963. Käsite laajensi organisaatiolle tärkeäksi katsottavien intressiryhmien joukkoa myös osakkeenomistajien ryhmän ulkopuolelle. Osallistavan arvionnin kehittyessä käsite otettiin mukaan myös arviontitutkimuksen piiriin. Monitahoarvioinnissa avainryhmällä tarkoitetaan kaikkia niitä tahoja, joilla on intressejä arvionnikohteen toiminnan suhteen. (Vartiainen 2007, 155.)

Monitahoarvioinnissa tärkeiden avainryhmien löytäminen on tärkeää ja se onnistuu vain järjestelmällisen kartoittamisen avulla. Avainryhmät voidaan jakaa luontaisiin ja piileviin avainryhmiin. Luontaisiin ryhmiin kuuluvat esimerkiksi arviontikohteen yhteistyötahot ja asiakkaat. Piilevien avainryhmien löytymiseen voidaan tarvita esimerkiksi arvioitavan organisaation apua. (Vartiainen 2007, 156–157.)

Koska avainryhmien määrä voi nousta suureksi, niitä ei välttämättä ole järkevää ottaa kaikkia mukaan arviontiprosessiin. Mukaan kannattaa ottaa ne ryhmät joiden tuottama tieto on analyysin kannalta relevanttia. Avainryhmien välittämä informaatio perustuu niihin kokemuksiin ja näkemyksiin, joita heillä on arviontikohteen toiminnasta. Tämän vuoksi avainryhmien näkökulmat voivat poiketa huomattavastikin toisistaan. Myös asiakkaiden ja henkilöstön näkökulmissa voi olla huomattavia eroja. Voidankin sanoa, että avainryhmien välittämä tieto on tulkinta todellisuudesta ja vaikka se ei sellaisenaan vastaa todellisuutta, se sopii todellisuuteen. (Vartiainen Pirkko 2007, 157.)

Monitahoarvioinnin prosessi noudattelee monilta osin normaalia tutkimusprosessia. Siihen kuitenkin liittyy muutamia omintakeisia osa-alueita. Vartiainen (2007, 158–159) mukaan eräs suurimmista virheistä, joka arviontitutkimuksessa voidaan tehdä, on arvioitavan kohteen irrottaminen kontekstista. Tästä syystä arvioinnin ensimmäisessä vaiheessa on syytä selvittää millaisessa toimintaympäristössä arviontikohte toimii. Ajatuksena on se, että luotettava arvionti-informaatio syntyy vain arviontikohteen laajan ymmärtämisen kautta. Vartiainen on jakanut monitahoarvioinnin kontekstisidonnaisuuden kahteen luokkaan. Nämä ovat teoreettis-käsitteellinen ja praktinen kontekstianalyysi. (Vartiainen 2007, 158–159).

Vartiainen näkemyksen mukaan analyttisesti kyvykäs arviontiprosessi vaatii teoreettisen viitekehyksen aivan kuten mikä tahansa muukin tutkimus. Teoreettis-käsitteellisen kontekstianalyysin perustana onkin tutkimuskohteena olevan ilmiön käsitteellinen ymmärtäminen. Esimerkiksi lasten päivähoitopalveluiden vaikuttavuutta on vaikea arvioida, ellei pysty käsitteellisesti määrittelemään, mitä julkisilla palveluilla tai päivähoitopalveluilla tarkoitetaan. Praktisessa kontekstianalyysissä arvioitava kohde ja sen toiminta asetetaan osaksi ympäröivää yhteiskuntaa. Tässä korostetaan kohteen ja

ympäristön välistä vuorovaikutusta ja arvioidaan niitä reunaehtoja, joiden puitteissa toimintaa toteutetaan. (Vartiainen 2007, 159). Itse hyödynsin kontekstianalyyssissä omien kokemusteni lisäksi hankkeen dokumentaatiota, kuten raportteja ja pöytäkirjoja.

Eräs olennainen piirre monitahoarvioinnissa on arviointitulosten tiivistäminen arvolausekkeiksi. Niiden tarkoituksena on edesauttaa arviointitulosten hyödyntämistä ja helpottaa kvalitatiivisen arviointi-informaation omaksumista. Arviointilausekkeiden avulla korostetaan esiin nousseita positiivisia ja negatiivisia elementtejä. Mikäli arviointiprosessin tuottaa runsaasti informaatiota ja tulokset ovat monipuolisia, voidaan arvolausekkeet muodostaa laajemmaksi yhteenvedon omaiseksi tekstiksi. (Vartiainen 2007, 168–169.)

5 ARVIOINNIN TOTEUTUS

5.1 Teemahaastattelu

Haastattelut jaetaan usein kolmeen eri tyyppiin. Strukturoidussa haastattelussa haastattelija määrää kysymykset ja niiden järjestyksen sekä usein myös vastausvaihtoehdot. Puolistrukturoitua haastattelua kutsutaan Suomessa usein teemahaastatteluksi. Siinä tutkija määrää kysymykset, mutta haastateltavalla on enemmän vapauksia. Haastateltava voi vastata omin sanoin ja jopa ehdottaa uusia kysymyksiä. Kysymysten järjestys voi vaihdella eri haastattelukerroilla. Syvähaastattelussa pyritään minimoimaan haastattelijan vaikutus haastattelutilanteeseen ja haastattelu muistuttaa keskustelua tietystä aiheesta. Haastattelu etenee paljolti haastateltavan ehdoilla ja tutkija pyrkii ymmärtämään ja tukemaan vapaasti etenevää keskustelua. (Koskinen, Alasuutari & Peltonen 2005, 104.)

Eskola ja Suoranta (1999, 87) erottelevat edellisestä poiketen teemahaastattelun ja puolistrukturoidun haastattelun toisistaan siten, että teemahaastattelu antaa haastateltavalle enemmän vapauksia. Heidän määritelmänsä mukaan puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat kaikille samat, mutta haastateltaville ei anneta valmiita vastausvaihtoehtoja. Sen sijaan teemahaastattelussa teema-alueet on ennakkoon määritelty, mutta toisin kuin puolistrukturoidussa haastattelussa, kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuvat. Kaikki etukäteen päätetyt teema-alueet käydään läpi, mutta niiden järjestys ja laajuus vaihtelevat haastattelusta toiseen. Haastattelijalla ei ole valmiita kysymyksiä, vaan ennemminkin tukilista käsiteltävistä asioista.

Hirsjärvi ja Hurme (2000, 47–48) käyttävät teemahaastattelusta määritelmää, joka perustuu Mertonin, Fiskin ja Kendalin kohdennettuun haastatteluun (the focused interview). Teemahaastattelussa oleellisinta on se, että yksityiskohtaisten kysymysten sijaan haastattelu etenee tiettyjen keskeisten teemojen varassa. Teemahaastattelu on lähempänä strukturoimatonta kuin strukturoitua haastattelua ja sen tekee puolistrukturoiduksi se, että haastattelun aihepiirit ovat kaikille haastateltaville samat.

Teemahaastattelussa pitäisi pyrkiä välttämään pilkuntarkkojen kysymysten lukemista tarkassa järjestyksessä paperista, vaan ennemminkin tulisi pyrkiä vapaaseen keskusteluun teemoista ja niiden alateemoista (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Haastattelurunko on keskeinen haastattelua ohjaava väline. Sen tulisi olla pikemminkin muistin tuki, joka auttaa haastattelijaa muistamaan mitä on jo kysytty ja mitä tulisi vielä kysyä, kuin teoriaperustainen kysymyslista. (Koskinen ym. 2005, 108–109.)

Runkoa miettiessä tulisi kiinnittää huomiota ainakin kysymysten muotoon, määrään ja järjestykseen. Teemahaastattelussa kysymykset ovat muodoltaan usein avoimia. Suljetuilla kysymyksillä voidaan kysyä faktoja, kuten ikää ja sukupuolta. Kokemattoman tutkijan yleinen virhe on kysymysten liian suuri määrä. 1–2 tunnin haastattelussa sopiva määrä kysymyksiä voisi olla 5–12. Mikäli kysymyksiä on liikaa, haastateltavalle ei jää riittävästi aikaa asioiden perinpohjaiseen käsittelyyn. Tyypillisessä rungossa on muutaman pääkysymyksen lisäksi haastattelijan muistin tueksi muutama lisähuomio ranskalaisilla viivoilla. (Koskinen ym. 2005, 109–110.)

Haastattelu aloitetaan usein vastaajaan keskittyvällä lämmittelykysymyksellä (Koskinen, Alasuutari & Peltonen 2005, 110). Itse aloitin haastattelut kysymällä haastateltavan roolia Vieraasta Veljeksi -hankkeessa. Tämä jälkeen haastattelurunko jatkuu sisällöllisillä kysymyksillä ja haastattelu päätetään usein lopettelukysymyksiin (Koskinen ym. 2005, 110). Itselläni viimeinen kysymys oli tyyppiä ”mitä jätin kysymättä”.

5.2 Haastatteluiden toteuttaminen

Haastatteluteemat perustuivat pääasiassa Vieraasta Veljeksi -hankkeen hankesuunnitelmassa mainittuihin hankkeen tavoitteisiin (LIITE 1). Hankkeen päätavoitteita olivat maahanmuuttajamiesten voimaannuttaminen ja syrjäytymisen ennaltaehkäisy sekä maahanmuuttajamiesten ja syntysuomalaisten kohtaamisosaamisen ja kaksisuuntaisen kotoutumisen vahvistaminen. Lisäksi jokaisella toimintamuodolla on omat tarkemmat tavoitteensa. (Miessakit 2009, 7–8.)

Mietimme yhdessä hankkeen työntekijöiden kanssa potentiaalisia haastateltavia, ja näistä henkilöistä valitsin haastateltaviksi seitsemän avainryhmien edustajaa. Pysin siihen, että eri avainryhmät olisivat mahdollisimman monipuolisesti edustettuina. Haastateltavien joukossa oli edustettuna kahden eri kaupungin maahanmuuttopalveluiden työntekijät, Miessakkien johtoryhmä, Vierasta Veljeksi - hankkeen työntekijät, tukihenkilöt sekä maahan muuttaneet ja syntysuomalaiset ryhmänohjaajat. Osa haastateltavista edusti useampaakin edellä mainituista ryhmistä.

Haastateltavien yhteystiedot sain hankkeen työntekijöiltä. Haastatteluista sovittiin puhelimitse tai sähköpostilla. Yhteydenotto tapaan vaikutti esimerkiksi se, miten hyväksi oletin henkilön suomen kielen kirjoitustaidon. Kukaan pyydetyistä ei kieltäytynyt haastattelusta.

Hankkeen vapaaehtoiset ja Miessakit ry:n työntekijät haastattelin Miessakkien toimistolla Helsingin keskustassa. Keskeinen sijainti Annankadulla helpotti haastateltavien saapumista paikalle. Haastatteluille oli käytettävissä rauhallinen äänieristetty tila. Yhteistyökumppaneiden edustajien haastattelut tehtiin yleensä heidän omissa työhuoneissaan.

Haastattelut kestivät keskimäärin hieman alle tunnin. Lyhin haastattelu on noin 30 minuuttia ja pisin puolitoista tuntia. Tallensin haastattelut matkapuhelimella ja siirsin ne haastattelun jälkeen tietokoneelle litterointia varten.

5.3 Aineiston analysointi

Analyysimenetelmänä käytin teemoittelua. Siinä tekstimassasta pyritään löytämään tutkimusongelman kannalta olennaisten aiheet (Eskola & Suoranta 1999, 176). Teemoittelu on toimiva analyysitapa käytännöllisen ongelman ratkaisemisessa. Teemoittelulla aineistosta saadaan nostettua näkyviin kokoelma erilaisia vastauksia esitettyihin kysymyksiin. (Eskola & Suoranta 1999, 179–180.) Koska hankkeen

arvioinnissa on kyse hyvin käytännöllisestä tehtävästä, teemoittelu sopi tässä työssä hyvin analyysimenetelmäksi.

Aloitin haastatteluaineistoon tutustumisen jo ennen litterointia, koska minua oli pyydetty esittelemään alustavia havaintoja Vieraasta Veljeksi -hankkeen loppuseminaarissa marraskuussa 2013. Kuuntelin tässä vaiheessa haastattelut läpi ja kirjasin muistiin kiinnostavat ajatukset ja havainnot. Aineistoon tutustuminen onkin syytä aloittaa mahdollisimman varhain (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 11).

Haastattelujen litteroinnin jälkeen jaoin kunkin haastattelun teemoittain osiin. Teemoiksi valitsin tässä vaiheessa **kaksisuuntaisen kotoutumisen, mieserityisyyden, syrjäytymisen ennaltaehkäisyyn** sekä **vaikuttamisen ja viestinnän**. Loin jokaiselle teemalle oman tekstitiedostonsa ja poimin kuhunkin niistä teemaan liittyvät tekstikohdat. Joissain tilanteissa sama teksti saattoi kuulua kahteenkin eri teemaan.

Seuraavassa vaiheessa kirjoitin kuhunkin teemaan liittyvistä tekstiosioista yleiskielisen yhteenvedon. Tarvittaessa jaoin teeman tarkempiin alateemoihin ja merkitsin eri alateemoihin kuuluvat osiot eri väreillä. Esimerkiksi kotoutuminen jakautui suomen kielen oppimiseen, yhteiskunnallisen tiedon ja kulttuurin oppimiseen sekä kaksisuuntaiseen kotoutumiseen.

6 ARVIOINNIN TULOKSET

6.1 Kotoutuminen

Oppimisryhmien toiminnassa korostui suomen kielen oppimisen merkitys ja kaikissa ryhmissä pääasiallinen kommunikointikieli olikin suomi. Suomen lisäksi ryhmissä saatettiin käyttää apukielenä esimerkiksi englantia. Tukihenkilötoiminnassa suomen kielen oppimisen merkitys vaihteli eri tukisuhteissa, sillä osassa tukihenkilösuhteista keskinäiseen kommunikointiin käytettävä kieli oli englanti. Tämä selittyy sillä, että monet tuettavat miehet olivat asuneet Suomessa vasta suhteellisen lyhyen ajan, joten keskusteleminen suomen kielellä saattoi olla vielä haasteellista. Näissäkin tapauksissa tapaamisissa tapahtui suomen kielen oppimista jossakin muodossa.

[H3] Mä luulen et ne enimmäkseen kommunikoi englannin kielellä, mutta toki väistämättä kun kulkee tuolla sitten enemmän, mitä yksin tulis kulkeneeksi niin toki toki [...] ja ne kyllä kannustaa keskustelemaan suomeksikin, mutta meillä on kuitenkin alkuvaiheessa nää asiakkat täällä suomessa, että heillä ei ole sitä suomen kielen taitoa vielä kovin paljoa.

Oppimisryhmissä oli suuri hajonta ryhmäläisten suomen kielen taidossa, mikä vaikeutti ryhmätapaamisten suunnittelua ja toteutusta. Joukossa saattoi olla sekä aivan aloittelijoita että hyvinkin edistyneitä kielen oppijoita. Tämä saattoi johtaa siihen, että vähitellen sekä aloittelijat että edistyneimmät jättäytyivät ryhmästä pois. Edistyneimmät kielen oppijat saattoivat kuitenkin löytää itselleen roolin muiden auttajina ja tukijoina.

[H1] Vaihteluväli oli paljon suurempi vielä siinä alussa. Et oli sellasia, jotka ei osannu mitään, edes lukea millään kielellä. Et suomee käytännöllisesti katsoen ei yhtään. Ja sit oli niitä, jotka osas paremmin ja sit yliopistokoulutusta käyneitä. Tämmönen hirveen laaja skaala oli syksyllä ensin. Mut sitten alkoi karsiutumaan pois sellasia, jotka ei pärjänny siellä tai katso olevansa liian hyviä, et ei saanu mitään hyötyä siitä.

Ryhmiä kesken oli suuria vaihteluita siinä, kuinka paljon ryhmässä painottuivat suomen kielen harjoitukset, keskustelu tai toiminnallisuus. Joissain ryhmissä painottuivat enemmän suomen kielen harjoitusten tekeminen ja toisessa puolestaan keskustelu. Yksi ryhmä teki usein retkiä ja kävi esimerkiksi keilaamassa ja

kalastamassa. Ryhmän osallistujat saattoivat myös mieltää ryhmän puhtaasti kieliryhmäksi.

Monet haastateltavat korostivat suomenkielisen keskustelun merkitystä ryhmissä, sillä monilla ryhmäläisillä ei muuten juurikaan ollut mahdollisuuksia käyttää suomen kieltä. Haastatteluissa nousikin esiin ryhmien merkitys puherohkeuden lisääjinä. Osallistujien rohkeus puhua suomea lisääntyi merkittävästi ryhmätapaamisten myötä.

[H6] Ne miehet jotka käy jatkuvasti, he uskaltavat keskustella. Vaikka tulisi virheitä niin uskallus lisääntyy. Ja tietysti osaaminenkin paranee koko ajan. Alussahan monet eivät uskalla puhua, mut me vaan pakotetaan. Mitä sinä, missä sinä olit, missä asut? Mutta nykyään vaan blaa blaa blaa menee, kyllä se on auttanu. Se keskustelu on itseasiassa paras keino kielitaidon parantamiseen maahanmuuttajille. Jos on opiskellut koulussa mut ei puhu jonkun kanssa niin se ei toimi, se vaan häviää pikkuhiljaa.

Matalakynnyksiselle suomen kielen opetukselle oli haastatteluiden perusteella paljon tarvetta ja kysyntää. Maahanmuuttajat voivat joutua odottamaan kotouttamiskoulutukseen pääsyä jopa puoli vuotta esimerkiksi siksi, että kurssit tyypillisesti alkavat lukukausien alussa. Matala kynnyks tarkoitti Vieraasta veljeksi - hankkeessa sitä, että ryhmiin voi tulla mihin aikaan lukukaudesta tahansa.

[H4] Ihmiset jonottaa työvoimahallinnon järjestämille kursseille paljon. Ihmisiä tulee sillain ja sitten odottaessa pitäis olla jotain. Ja sitten kun jotkut kurssit, joilla on ilmoittautumisaikataulu tai osallistumismaksut, niin niille osallistuminen ei aina ole mahdollista. Mut jos löytyy joku paikka, niin se on hyvä juttu.

Yhteiskunnallista osaamista edistettiin hankkeen puitteissa oppimisryhmissä, tukihenkilötoiminnassa sekä järjestämällä VertaisKoto -koulutuksia. Oppimisryhmissä yhteiskunnalliset tiedot lisääntyivät usein osana suomen kielen opiskelua. VertaisKoto -koulutuksessa tutustuttiin suomalaisen yhteiskunnan kehitykseen, mikä auttoi näkemään yhtäläisyyksiä Suomen ja oman kotimaan välillä. Tukihenkilötoiminnassa saatettiin liikkua kaupungilla julkisilla liikennevälineillä, joten kyky liikkua itsenäisesti parani. Tukihenkilöltä saattoi saada myös opastusta suomalaisviranomaisten kanssa ja yleisemminkin tässä yhteiskunnassa toimimiseen.

[H7] Sanoinkin hänelle, että kun olet tekemisissä suomalaisten viranomaisten kanssa, niin vaikka tiedät, että sinulla on oikeuksia, älä heti ensimmäisenä vaadi niitä. Olemme puhuneet siitä miten suomi on suoraviivainen kieli ja arabia monimutkaista kukkaikieltä. Käytä viranomaisten kanssa sitä kukkaikieltä. Anna heidän ymmärtää että he tekevät sinulle suuren palveluksen, jos he tekevät duuninsa.

Kaksisuuntaista kotoutumista tapahtui hankkeen puitteissa erityisesti siten, että syntysuomalaisten vapaaehtoisten ymmärrys ja tieto maahanmuuttajamiesten elämästä, historiasta, haasteista ja kokemuksista kasvoivat. Samalla vapaaehtoisten miesten kiinnostus ja tiedot lähtömaiden historiasta, poliittisesta tilanteesta ja kulttuurista lisääntyivät.

[H3] Syntysuomalainen ohjaaja saa siinä tietoo maahanmuuttaneiden elämäntilanteista ja sitä kautta oppii ymmärtään sitä millasta heidän elämä Suomessa on. Samaan tapaan tukihenkilötoiminnassa vapaaehtoiset tukihenkilöt, joista suuri osa on syntysuomalaisia, niin sen keskinäisen olemisen ja sen toisen ihmisen tukemisen kautta ihminen oppii ymmärtämään sitä, mitä kaikkea ihmisellä voi olla. Empatiakyky kasvaa kun näkee aidon ihmisen kaikkine tarpeineen ja taitoineen.

[H1] Ja sit nää että on kuullu omin korvin sitten semmosia rankkoja tarinoita sieltä kotimaasta, että joillain on kovia kokemuksia. Niitä he ovat tuoneet esiin. Ja sitten jonkun näkönen turhautuminen siihen, että heillä on menny vähän niinkun se osaaminen hukkaan.

Sosiaalialan oppilaitoksissa tapahtuvan koulutustoiminnan kautta lisääntyi myös sosiaalialan opiskelijoiden ymmärrys maahanmuuttajamiesten elämästä.

6.2 Syrjäytymisen ennaltaehkäisy

Monet hankkeen asiakkaat olivat yksinäisiä tai vähävaraisia. Erityisesti heille Vieraasta Veljeksi -hankkeella saattoi olla suuri sosiaalinen merkitys. Ryhmäläiset saattoivat esimerkiksi tulla viikoittaiseen ryhmätapaamiseen yhdessä moskeijasta.

[H1] Et se moskeija kun he kuitenkin käy siellä rukouspaikassa, ja se on aika lähellä (ryhmän kokoontumispaikka), niin he voi sieltä tulla suoraan tähän. Et he on ikään kuin valmiiks yhdessä ja näin se on toiminut.

Monet haastateltavat mainitsivat kuinka tärkeää oli, että Vieraasta Veljeksi -hankkeen eri toimintamuodot saivat miehet lähtemään ulos neljän seinän sisältä ja miten se lisäsi heidän rohkeutta liikkua ja toimia. Se, että toiminta oli ilmaista tai edullista, oli monien haastateltavien mielestä tärkeää. Toiminta vahvisti maahanmuuttajamiesten sosiaalisia verkostoja ja yhteyksiä sekä toisiin maahanmuuttajiin että syntysuomalaisiin.

[H3]Yksikin tällainen kontakti on tosi arvokas eli moni on todellakin siellä kotipiirissään hyvin tiukasti eikä välttämättä ees uskalla sieltä minnekään lähteä. Että kyllä he itse on kuvanneet, että se on tosi tärkeä, että joku heidät ihan jopa hakee sieltä kotoa ja lähtee heidän kanssaan jonnekin. Tottakai se on antanu semmosta rohkeutta sitte iteki lähtee liikkeelle.

[H4] Kun käydään jossain kahvilla taikka sitten jossain tapahtumassa tai tällasessa niin sitä kautta syntyy sellanen rohkeus olla ja toimia suomalaisessa arjessa.

Toiminnan tuomat sosiaaliset kontaktit olivat merkityksellisiä myös syntysuomalaisille vapaaehtoisille. Monet olivatkin tulleet mukaan jäätyään eläkkeelle, esimerkiksi tilanteessa, jossa vaimo oli vielä työelämässä. Hanke paransi siis myös suomalaisten miesten sosiaalista hyvinvointia tarjoamalla mielekästä toimintaa ja kavereita.

[H7] Sitä olen miettinyt, että mitä sit kun vuosi on ohi. Olis kiva nähdä silloin tällöin, mutta mä joutuisin opettelemaan uudelleen sellaisen. Koulu-aikaan mulla oli hyvä kaveri, jonka kanssa liikuin paljon yhdessä. Opiskelu-aikaan se jäin. Siinä mielessä mä olen huono hoitoaan tuollaista suhdetta. Mietin että pitää vaan yrittää löytää itsestään uusia puolia.

Henkilökohtainen neuvonta ja ohjaus oli tärkeä osa toimintaa, vaikka se ei ollutkaan hankkeen virallinen toimintamuoto. Vapaaehtoiset ja hankkeen työntekijät auttoivat asiakkaita esimerkiksi opiskelu- ja työpaikkojen sekä asuntojen haussa. Tätä tapahtui ryhmätapaamisten yhteydessä, tukihenkilötapaamisissa sekä Miessakkien toimistolla. Haastatteluiden yhteydessä esitettiinkin toive toimistolla tiettyyn aikaan tapahtuvan neuvonnan virallistamisesta.

[H7] Kun oli juttua tästä työharjoittelusta niin mun tuttava pariskunta pyörittää (kaupan nimi) elintarvikepuolta. Heille juttelin et voisko tämmöselle kaverille olla työtä. Mut sit mun tuettava saikin vanhainkotipaikan. Se oli paljon parempi hänelle, kun on kokoajan ihmisten kanssa. Mut kysyin et voisiko tulevaisuudessa tarvita

kiireapulaiseksi. Vastattiin että tottakai. Sit meillä oli kokeilu että etsittiin netistä koulussa olevaa työtä, esimerkiksi arabian opettamista tai islamin uskon opettamista. Niitä löytyi muutama (kaupungin nimi) kouluista. Soitin sitten yhdelle koululle kun oltiin kahvilassa ja selvisi että edellytyksenä oli kohtuullinen suomenkielentaito.

[H6] Se on tää ohjaaminen meilläkin, neuvominen ja ohjaaminen. Matalan kynnyksen paikka olis silleen hyvä ja siinä yhteydessä sellainen kriisivastaanottokin. [...] Monilla miehillä on kriisi, mutta he ovat siinä ilman mitään .

Haastatteluissa kävi ilmi, että Vieraasta Veljeksi -hankkeen piiristä ohjattiin tarvittaessa miehiä Miessakkien muiden toimintamuotojen piiriin, esimerkiksi Erosta Elossa -ryhmiin.

6.3 Mieserityisyys

Mieserityisyys näkyi käytännössä siinä, että toiminta oli miesten toteuttamaa ja miehille suunnattua.

[H4] Mieserityisyys näkyy sillai, et koko toiminta on miesten toteuttamaan. Kaikki ryhmäläiset ja ryhmänohjaajat on miehiä elikkä sillälaila synnytetään käytännössä miesvertaisuudesta kumpuavia ryhmiä ja miesvertaisuudesta kumpuavia tukipareja. Kun se ryhmä koostuu pelkästään miehistä niin se myös vaikuttaa ryhmädynamiikkaan. Ryhmissä puhuttavat aiheet, ihan sellaset triviaalit seikat, kuten vitsailemisen tapa tai kommunikoinnin tapa, niin se on usein omanlaisensa.

Usea haastateltava vertaili Vieraasta Veljeksi -hanketta maahanmuuttajanaيسille suunnattuun toimintaan ja korosti sitä kuinka vähän maahanmuuttajamiehille suunnattua toimintaa oli naisiin verrattuna.

[H4] Mutta erityisesti miehille suunnattua suhteessa siihen miten maahanmuuttaja naisille on, niin tätä on hyvin vähän, vaikka tarve ja semmonen yleinen käsitys siitä että miehet tarvitsevat tukea, niin se on kuitenkin olemassa. Et suhteessa maahanmuuttajanaistyöhön ja suhteessa siihen miten jotkut asiaa esille ottaa, niin toimintaa on vähän.

Maahanmuuttajamiehille suunnattu toiminta nähtiin tarpeelliseksi varsinkin heidän kokemansa roolimutoksen vuoksi. Myös maahanmuuttajamiesten työttömyys mainittiin useasti.

Tukihenkilötoiminnan kohdalla kukaan haastateltavista ei kyseenalaistanut sitä, että toiminnassa on mukana ainoastaan miehiä. Oppimisryhmien kohdalla mieserityisyyttä perusteltiin miehille tyypillisellä, kulttuurista riippumattomalla tavalla kommunikoida ja olla yhdessä.

[H2] Mä olin siellä mukana yhdessä tapaamisessa ja sit me tehtiin siellä joku ryhmätyö ja mä osallistuin. Mä olin niin kun tarkkailija mut mä osallistuin ja siin oli varmasti yli kymmenestä eri kulttuurista miehiä. Siinä vahvistui just tää et kun me ruvettiin ihan jo poikamaisesti vääntämään tietyistä asioista juttuu, niin se kertoo siitä miesten kommunikaatioitavasta tietyl taval suhtautua asioihin, rakentaa asioita.

Lisäksi katsottiin, että miesryhmässä miehet voivat keskustella vapaammin eri aihepiireistä. Naisten läsnäolossa nähtiin riskinä, että verbaalisempaa sukupuolena he saattaisivat dominoida keskustelua. Haastateltava, jolla oli kokemuksia sekaryhmistä, ei tällaista kuitenkaan ollut havainnut. Oppimisryhmistä keskusteltaessa nousi useammankin kerran esiin ajatus naisten mukana olosta. Naisten osallistuminen nähtiin mahdollisena, toisin kuin tukihenkilötoiminnan kohdalla. Sekaryhmiä kuvailtiin esimerkiksi hauskeemmiksi vaihtoehtoiksi.

[H1] Mulla itellä olis vaihtelua ja olis hauskaa rupatella tällasen sekaryhmän kanssa. Todellakin dynamiikka olis erilainen. Mähän olen ollut jo puolitoista vuotta sellasessa toisessa ryhmässä.

Haastateltavat eivät pitäneet merkittävänä riskiä siitä, että naisten läsnäolo karkottaisi miehiä ryhmistä. Naisethan olivat todellisuudessa jo olleet mukana oppimisryhmissä. Eräässä ryhmässä oli maahanmuuttajataustaisena ohjaaja kesään 2013 saakka nainen. Toiseessa ryhmässä oli useita kertoja tapaamisten aluksi tai lopuksi annettu läksyneuvontaa naispuoliselle maahanmuuttajalle. Lisäksi naispuolinen opinnäytetyöntekijä oli osallistunut kymmeneen eri oppimisryhmätapaamisiin. Kukaan ei maininnut, että näissä tilanteissa olisi ollut jotain ongelmia.

[H1] Mut ehkä tässä kielijutussa vois yhtä hyvin olla naisia ja tota siellähän on käynyt meidän ryhmässä tämmöstä ikään kun tiskinalta oppia saamassa pientä läksyneuvontaa ja muuta tällasta yks naishenkilö, somalialainen naishenkilö, eikä siinä mun mielestä oo mitään ongelmaa.

Eräänä ongelmana mainittiin se, että ainakin yhden ryhmän kohdalla naispuolisten opiskelijoiden tutustumiskäyntejä ryhmätapaamisissa oli rajoitettu. Kyse oli kuitenkin tulevista sosiaalialan ammattilaisista, joten haastateltavan mielestä olisi ollut kaikkien etu, että opiskelijat olisivat päässeet tutustumaan myös tähän toimintamuotoon.

6.4 Vaikuttaminen ja viestintä

Haastateltavien mielestä viestintä ja tiedottaminen vapaaehtoisten ja yhteistyökumppaneiden suuntaan oli toiminut hyvin. He olivat saaneet riittävästi informaatiota sähköpostin, puhelimen ja henkilökohtaisten tapaamisten kautta. Toimiston keskeinen sijainti helpotti tapaamisia ja hankkeen työntekijät olivat hyvin tavoitettavissa.

[H3] Joo meille päin se on toiminut hyvin ja on ollut tosi helppoa aina soittaa ja olla yhteydessä, heti on vastattu. Et kyllä todella hyvin on minusta toiminut.

Ulkoinen markkinointi uusien vapaaehtoisten hankkimiseksi ja koulutusten mainostamiseksi oli ollut haasteellisempaa. Haastateltavien mukaan koulutuksia oli jouduttu perumaan osallistujamäärän alhaisuuden vuoksi ja joissain koulutuksissa osallistujia oli ollut valitettavan vähän.

[H7] Siinä vaiheessa laitoin (hankkeen työntekijän nimi) viestiä ja se päättyi siihen, ettei tukihenkilökurssille ollut tarpeeksi hakijoita. Sit syksyllä oli uus tilanne ja tää käynnistettiin. Mulla on sellainen muistikuva et tavoitteena oli saada 12 ihmistä ja meitä oli neljä. Olin hieman pettynyt siihen et ihmiset ei olleet suuremmassa määrin kiinnostuneet.

Tämä näkyi siinä, että syntysuomalaisia vapaaehtoisia ei saatu mukaan toimintaan niin paljon kuin toivottiin. Tätä puutetta oli kuitenkin onnistuttu paikkaamaan harjoittelijoiden avulla. Vierasta Veljeksi -hankkeessa työskennelleet

sosionomiharjoittelijat olivat osallistuneet myös oppimisryhmien toimintaan ja näin lisänneet syntysuomalaisten miesten määrää hankkeen toiminnassa.

Vaikka haastateltavat pitivät syntysuomalaisten vähäistä osallistumista markkinointiongelmaksi, asiaa saattaa selittää myös se, että miehet eivät Suomessa toimi vapaaehtoisina sosiaali- ja terveysalan järjestöissä yhtä aktiivisesti kuin naiset. Miehet tekevät vapaaehtoistyötä naisia enemmän esimerkiksi urheiluseuroissa, kylätoimikunnissa ja taloyhtiössä. Naiset ovat puolestaan aktiivisemmin mukana sosiaali- ja terveysjärjestöjen, uskonnollisten yhdistysten sekä koulun ja päiväkodin toiminnassa. (SVT 2009.)

Toimintaa oli tehty tunnetuksi kirjoittamalla artikkeleita ja juttuvinkkejä sanoma- ja ammattilehtiin. Kursseja ja ryhmiä oli mainostettu Miessakkien verkkosivuilla ja esimerkiksi kirjastojen ilmoitustauluilla. Kukaan haastatelluista ei maininnut sosiaalisen median käyttöä viestinnässä ja markkinoinnissa. Hankkeen aikana oli luotu hankesuunnitelman mukaisesti monikulttuurisen miestyön materiaalipankin. Haastatellut vapaaehtoiset ja yhteistyökumppanit eivät sitä olleet juuri käyttäneet.

Haastateltavat olivat yksimielisiä siitä, että viestintä ja vaikuttamistyö ammattilaisten suuntaan oli onnistunut hyvin. Vieraasta Veljeksi -hanke tunnettiin hyvin kaupunkien työntekijöiden keskuudessa ja hankkeen työntekijät olivat olleet näkyviä ja tunnettuja toimijoita yhteistyöverkostoissa. Tätä työtä tuki tulevien sosiaalialan ammattilaisten kouluttaminen ja aktiivinen harjoittelijoiden käyttö.

[H3] Et ainakin näissä yhteistyöverkostoissa on todella aktiivisina olleet. Tuoneet sitä omaa osaamistaan ja niinkun näkemyksiään mukaan näihin pääasiassa naisvaltaisiin verkostoihin.

Tärkeä osa vaikuttamistoimintaa olivat olleet vapaaehtoisille sekä nykyisille ja tuleville ammattilaisille järjestetyt koulutukset. Näitä olivat olleet tukihenkilö- ja ryhmänohjaajakoulutukset, seminaarit sekä oppilaitoksissa osana opintokokonaisuuksia järjestetyt koulutukset. Haastatteluissa nousi esiin ajatus, että kursseille ja seminaareihin osallistuvilla saattoi usein olla jo entuudestaan tietoa ja ymmärrystä maahanmuuttajien

elämästä ja haasteista. Oppilaitoksissa tavoitettiin kuitenkin runsaasti kuulijoita, joille aihepiiri oli vieraampi.

Vaikka seminaarit ja lehtikirjoitukset tavoittivat runsaasti ihmisiä, tärkeä osa Vieraasta Veljeksi -hankkeen vaikuttamistyöstä tapahtui arjessa ja ruohonjuuritasolla.

[H7] Torilla on yks torikauppias jolla on myös catering toimintaa. Hän on Syyriasta tullut. Käyn usein juttelemassa hänen kanssaan ja toivon että se jotain vaikuttaa. Ei se kauppa mitenkään huonosti käy. Kun käyn jatkuvasti juttelemassa siinä, niin toivon että se vaikuttaa muiden suomalaisten suhtautumiseen. En yritä kaupata mitään. Liikenteessäkin oma esimerkki on paras tapa kouluttaa muita.

Ihmisiin ei vaikuteta sanomalla, että heidän näkemyksensä ja kokemuksensa ovat vääriä, vaan lähipiiriin vaikutetaan muun muassa omalla esimerkillä. Suuressa mittakaavassa asenteiden muuttaminen on vaikeaa, joten siihen ei hankkeessa ole keskityttykään.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Monitahoarvioinnissa tulokset kiteytetään arvolausekkeiksi, joiden avulla korostetaan esiin nousseita positiivisia ja negatiivisia elementtejä. Tämän tarkoituksena on edesauttaa tulosten hyödyntämistä ja arviointi-informaation omaksumista. (Vartiainen 2007, 168–169.) Tämän työn tulokset voidaan tiivistää seuraavasti:

- Vieraasta Veljeksi -hanke edisti maahanmuuttajamiesten kotoutumista etenkin parantamalla puhutun suomen kielen taitoa ja lisäämällä puherohkeutta.
- Hanke edisti kaksisuuntaista kotoutumista tarjoamalla vapaaehtoisina toimiville miehille mahdollisuuden tutustua maahanmuuttajamiehiin ja heidän elämäntilanteisiinsa.
- Koulutustoiminnan kautta lisättiin muun muassa sosiaalialan opiskelijoiden ymmärrystä maahanmuuttajamiesten kohtaamista haasteista.
- Syrjäytymistä ehkäiseviä elementtejä olivat kielitaidon parantamisen lisäksi sosiaalisten kontaktien lisääminen ja kodin ulkopuolisen toiminnan tarjoaminen. Hanke lisäsi maahanmuuttajamiesten rohkeutta liikkua ja toimia suomalaisessa yhteiskunnassa.
- Syntysuomalaisten miesten saaminen mukaan toimintaan oli yksi suurimpia haasteita.
- Hankkeessa tehtiin tärkeää henkilökohtaista neuvonta- ja ohjaustyötä, joka ei näy virallisissa suunnitelmissa ja raporteissa. Näin merkittävä osa työntekijöiden ja vapaaehtoisten tekemästä työstä jäi näkymättömiin rahoittajilta ja yhteistyökumppaneilta.

Haastateltavat olivat varsin tyytyväisiä hankkeeseen ja maahanmuuttajamiehille suunnattua toimintaa pidettiin tarpeellisena. Hankesuunnitelmaa on noudatettu tarkasti ilman rönsyilyä. Virallistamalla neuvonta- ja ohjaustyö yhdeksi toiminta muodoksi se saataisiin paremmin näkyväksi rahoittajille, yhteistyökumppaneille ja asiakkaille.

8 POHDINTA

8.1 Luotettavuus ja eettisyys

Luotettavuutta käsitellään yleensä reliabiliteetin ja validiteetin käsitteillä (Tuomi & Sarajärvi 2002, 133). Validiteetilla tarkoitetaan sitä, millä tavalla tutkimustulos vastaa todellisuutta. Reliabiliteetti kuvaa sitä, paljonko satunnaiset tekijät ovat saattaneet vaikuttaa tutkimustulokseen. (Heikkinen 2007, 153.) Reliabiliteetin kohdalla tulisi miettiä, millä tavalla tutkimuksen luonne ja tutkimusaihe ovat saattaneet vaikuttaa siihen, kuinka tutkimukseen osallistuneet ovat vastanneet (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Tämän työn kohdalla voi pohtia esimerkiksi sitä mahdollisuutta, että haastateltavat ovat antaneet ehkä tiedostamattaankin hankkeesta todellista positiivisemmän kuvan varmistaakseen tarpeelliseksi katsomansa toiminnan jatkumisen. Virheitä voi syntyä haastattelututkimuksissa myös siitä, että haastateltavat muistavat jonkin asian väärin tai ymmärtävät kysymyksen toisin kuin haastattelija (Uusitalo 2001, 84).

Etenkin maahanmuuttajataustaisten haastateltavien kohdalla olen joutunut pohtimaan joidenkin kysymysten kohdalla ovatko haastateltava ja haastattelija ymmärtäneet kysymyksen tai vastauksen samalla tavalla. Laadullisen tutkimuksen piirissä edellä mainittujen käsitteiden käyttöä on kuitenkin usein kritisoitu siksi, että ne vastaisivat vain määrällisen tutkimuksen tarpeisiin. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin ei olekaan olemassa yksikäsitteisiä kriteerejä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 133–135.)

Tutkimuksen luotettavuutta pohdittaessa tulisi huomioida myös tutkijan puolueettomuus (Tuomi & Sarajärvi 2002, 133). Olen ollut aktiivisesti mukana Vieraasta Veljeksi -hankkeessa harjoittelijana ja oppimisryhmänohjaajana. Tämä antoi hyvät lähtökohdat arvioinnin suunnittelulle, mutta saattoi samalla vaikuttaa asenteisiini hanketta kohtaan. Tiedostin kuitenkin työtä tehdessäni suhtautuvani lähtökohtaisen positiivisesti Vieraasta Veljeksi -hankkeeseen ja pyrin välttämään asenteideni vaikutusta.

Eräs luotettavuuteen liittyvä pohdintani oli, onko seitsemän haastateltavaa riittävästi. Eskolan (2007, 40) kysyessä opiskelijoiltaan, montako haastattelua pro gradu - tutkielmaan tulisi tehdä, yleisin vastaus oli 6–8. Perusteluna lukumäärälle oli tyypillisesti, että se oli ohjaajan neuvo. Itse haastattelin tähän työhön seitsemää henkilöä, joten määrä on linjassa Eskolan opiskelijoiden ja heidän ohjaajiensa näkemysten kanssa. Tässä työssä käyttämäni teemoittelu ei analyysimenetelmänä aseta erityisiä kriteerejä aineiston koolle (Eskola 2007, 41). Omasta mielestäni oppimisryhmien ohjaajat ja Miessakkien työntekijät ovat hyvin edustettuina aineistossa. Olen myös tyytyväinen siitä, että sain mukaan kahden eri kaupungin työntekijöiden näkemykset. Selkein puute on, ettei haastateltavissa ole yhtään yhteistyöjärjestön edustajaa. Kriittisempiä äänenpainoja olisi saattanut löytyä haastatteleamalla myös toiminnasta pois jättäytyneitä vapaaehtoisia.

Tulosten luotettavuutta vahvistaa mielestäni se, että ne ovat yhteensopivia toisen Vieraasta Veljeksi –hankkeesta tehdyn opinnäytetyön tulosten kanssa. Sen mukaan oppimisryhmäläiset olivat mukana toiminnassa etenkin suomen puhekielen harjoittelun vuoksi. He halusivat myös saada tietoa suomalaiseseen yhteiskuntaan ja kulttuuriin liittyvistä asioista. Ryhmäläiset kaipasivat lisäksi neuvoja työ- tai opiskelupaikan hakemiseen ja lomakkeiden täyttämiseen. Ryhmäläiset kokivat myös erilaiset toiminnalliset aktiviteetit tärkeiksi ja kiinnostaviksi. Ryhmissä tapahtui kaksisuuntaista kotoutumista ja kulttuurivaihtoa epämuodollisten kohtaamisten, keskusteluiden ja toiminnallisten aktiviteettien kautta. (Salminen 2013, 101.)

Samansuuntaisia tuloksia kuin tässä opinnäytetyössä on saatu tutkittaessa ikääntyneiden somalimiesten ryhmätoimintaa. Valtaosalla miehistä ei ollut mitään naisten osallistumista vastaan. Vaikka osallistujina oli ainoastaan somalimiehiä, naiset olivat läsnä tässäkin ryhmässä esimerkiksi suomen kielen opettajan, asioimistulkin, vapaaehtoistyöntekijän ja vierailevien luennoitsijoiden rooleissa. (Linderborg 2012, 75–76.)

Tutkimuksessa nousi myös esiin, kuinka moskeija on tarkoitettu rukoilemista varten, eikä se sovellu vapaamuotoiseen keskusteluun. Kotona vaimot eivät kaivanneet heitä

omien askareidensa keskelle. Kahvila oli liian kallis suurimmalle osalle miehistä. Heillä oli siis selkeä tarve kokoontumispaikalle, jossa he voisivat pohtia omia iloja ja suruja tai yleistä maailmanmenoa. (Linderborg 2012, 22–23.)

Keskeisiä eettisiä kysymyksiä arviointitutkimuksessa ovat suostumus, yksityisyys ja luottamuksellisuus sekä riskit suhteessa hyötyyn. Henkilön on tiedettävä olevansa arvioinnin kohteena ja annettava siihen suostumuksensa. (Robson 2001, 51.) Tässä tutkimuksessa jokaiselle haastateltavalle kerrottiin selkeästi tutkimuksen tarkoitus ja mihin haastatteluaineistoa tullaan käyttämään. Yksityisyyden toteutumiseksi yksilön tahtoa vaikuttaa itseään koskevaan tietoon kunnioitettiin. Robsonin (2001, 55) mukaan yksityisyyden toteutumisen arviointi on vaikeaa varsinkin silloin, kun henkilöt kuuluvat johonkin toiseen ryhmään, esimerkiksi sukupuolen, seksuaalisen suuntautumisen tai etnisen taustansa suhteen. Kaikenlainen tungettelu on kyseenalaista ja saattaa johtaa esimerkiksi välttelevien vastausten antamiseen. Tällä olisi kielteinen vaikutus arvioinnin laatuun.

Arviointitutkimuksessa on otettava huomioon riskit suhteessa hyötyihin. Arvioinnin tulokset voivat joissain tilanteissa aiheuttaa muutoksia työtilanteeseen ja äärimmäisessä tapauksessa palvelun lopettamiseen. Arvioinnin tekijällä on velvollisuus välttää näennäisarviointeja, joissa arviointia käytetään vain tukemaan ennalta tehtyjä päätöksiä koskien esimerkiksi palvelun lopettamista. Oikeutetuillakin arviointitutkimuksilla saattaa olla kielteisiä vaikutuksia joillekin osapuolille. Huomiota tulee kiinnittää etenkin heikoimmassa asemassa oleviin henkilöihin. (Robson 2001, 58–59.) Tässä työssä haastateltavien joukossa ei kuitenkaan ollut lapsia tai muita erityisen haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä.

Vaikka luottamuksellisuus ja nimettömyys eivät välttämättä kuulukaan arviointitutkimukseen, tässä työssä niitä noudatettiin. Nimettömyys tarkoitti käytännössä sitä, ettei ketään haastateltavaa pysty lopullisesta työstä tunnistamaan. Ketään ei siis mainita nimeltä ja muutkin tunnistamisen riskiä lisäävät tiedot on pyritty piilottamaan. Yksityisyyden toteutuminen vaatii tarkkuutta, sillä avainryhmät saattavat olla hyvinkin pieniä. Varsinkin pitkiä lainauksia käytettäessä tulee olla varovainen (Robson 2001, 57).

Suoritin haastattelut mahdollisimman rauhallisissa ja luottamuksellisissa paikoissa, joko Miessakkien neuvotteluhuoneissa tai haastateltavien työhuoneissa. Haastatteluäänitteiden ja litteroitujen haastatteluiden säilytyksessä olen noudattanut erityistä huolellisuutta. Ketään ei painostettu haastateltavaksi antamalla ymmärtää, että se kuuluisi vapaaehtoistoimijan tai yhteistyökumppanin velvollisuuksiin.

8.2 Arviointiprosessin pohdinta

Arviointia tehdessäni olen useaan otteeseen pohtinut sitä, millä tavalla omien kokemusteni Vieraasta Veljeksi -hankkeesta tulisi näkyä. Kymmenen viikon harjoitteluni ja toimimiseni oppimisryhmän ohjaajana antoivat hyvän pohjan tämän työn suunnittelulle ja toteuttamiselle. Kokemuksestani oli suuri apu teemahaastattelun laatimisessa ja kontekstin ymmärtämisessä. Jouduin kuitenkin jatkuvasti pitämään mielessäni, että en ole käyttämässä etnograafisia menetelmiä. Olenkin tietoisesti pyrkinyt varmistamaan, että esittämäni tulokset perustuvat haastatteluihin eivätkä omiin kokemuksiini. Omat kokemukseni eivät kuitenkaan ole ristiriidassa saamieni tulosten kanssa.

Arvioinnin suunnitteluvaiheessa oletin käyttäväni hallussani olevia Vieraasta Veljeksi -hankkeen dokumentteja laajemmassa mittakaavassa kuin lopulta käytin. Minulla oli käytettävissä esimerkiksi hankesuunnitelma, Vieraasta Veljeksi toimintakertomuksia, ryhmänohjaajien raportteja sekä Miessakkien johtoryhmän kokouspöytäkirjoja. Näistä hyödynsin etenkin hankesuunnitelmaa, joka toimi pohjana valitessani teema-alueita haastatteluihin. Toimintakertomukset ja ryhmänohjaajien raportit auttoivat ymmärtämään toimintaa ja toimintaympäristöä. Varsinainen analyysi perustuu kuitenkin puhtaasti haastatteluaineistoihin. Haastatteluiden ja projektidokumentaation yhdistelmää on käytetty aineistona useiden muidenkin maahanmuuttajahankkeiden arvioinneissa, joista esimerkkeinä LATU maahanmuuttajille (Partanen & Rissanen 2005, 12), KOTILO-asumisneuvonta (Kerkkänen 2008, 11) sekä OVI-hanke (Pitkänen & Pelto-Huikko 2011, 4).

Ammatillisen kehittymiseni kannalta pidän tärkeimpinä Raha-automaattiyhdistyksen projektirahoitukseen perehtymistä sekä omaa kaksisuuntaista kotoutumistani. Tutustuin arviointia tehdessäni sekä projektiavustusten hakemiseen että hankkeisiin liittyvään raportointiin. Tämä antaa minulle hyvät mahdollisuudet Raha-automaattiyhdistyksen rahoittamassa hankkeessa toimimiseen tai jopa sellaisen käynnistämiseen. Kiinnostukseni kolmannen sektorin projektityötä kohtaan lisääntyikin huomattavasti.

Katson oman toimimiseni harjoittelijana ja ryhmänohjaajana osaksi tätä opinnäytetyöprosessia. Toiminta lisäsi omaa ymmärrystäni maahanmuuttajien arjesta ja siinä kohdatuista haasteista. Käsitteideni maahanmuuttajista ja etenkin pakolaistaustaisista miehistä muuttui huomattavasti monimuotoisemmaksi. Hankkeessa toimimisen ansiosta pääsin tutustumaan moniin eri-ikäisiin ja eri maista muuttaneisiin ihmisiin, joilla on yksilölliset arvomaailmansa, poliittiset ja uskonnolliset näkemyksensä sekä maailmankuvansa. Samankaltaista muutosta on havaittu maahanmuuttajien parissa työskentelevillä työntekijöillä, jotka tutustuessaan asiakkaisiinsa lähemmin alkavat nähdä heidät enenevässä määrin omina erityisinä yksilöinä (Vuori 2012, 241). Kiinnostuin myös aivan uudella tavalla monien Afrikan ja Aasian maiden yhteiskunnallisista tilanteista ja historiasta. Tämä on mielestäni hyvä esimerkki kaksisuuntaisesta kotoutumisesta.

Hankkeen koulutukseen osallistuminen ja vapaaehtoisena toimiminen antoivat arvokasta osaamista maahanmuuttajien parissa työskentelyyn. Opinnäytetyöprosessin aikana pääsin tutustumaan laajalti erilaisiin maahanmuuttajatyötä tekeviin toimijoihin, mukaan lukien viranomaiset ja maahanmuuttajien omat järjestöt. Sain myös itse tilaisuuden verkostoitua. Sosiaalialan työssä tarvittavista kompetensseista tämän työn tekeminen kehitti ohjaamis- ja neuvontaosaamista. Ymmärrys RAY:n hankeavustusten hakemisesta ja niihin liittyvistä raportoinneista on tulevalle sosionomille tärkeää.

LÄHTEET

- Aalto-Kallio, Mervi; Saikkonen, Paula & Koskinen-Ollonqvist, Pirjo 2009. Arvioinnin kartalla: matka teoriasta käytäntöön. Helsinki: Terveiden edistämisen keskus.
- Anttonen, Erja 2007. Sukupuolisensitiivisyys kansalaistoiminnassa ja nuorisotyössä. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Forsander, Annika 2013. Maahanmuuttajien sijoittuminen työelämään. Teoksessa Tuomas Martikainen, Pasi Saukkonen ja Minna Säävälä (toim.) Muuttajat - kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus, 220–246.
- Heikkinen, Hannu 2007. Narratiivinen tutkimus - todellisuus kertomuksena. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Jyväskylä: PS-kustannus, 142–159.
- Kerkkänen, Heikki 2008. KOTILO-asumisneuvonta sekä konfliktien ehkäisy- ja sovittelutyö maahanmuuttajavaltaisissa taloissa 2006–2008. Ulkoisen arvioinnin raportti. Viitattu 27.3.2014
<http://www.ara.fi/download/noname/%7BF543538B-05B8-4C33-A6CE-E75527A6BCBC%7D/23019>
- Kerkkänen, Heikki & Saastamoinen, Kimmo 2013. Vieraasta Veljeksi - kaksisuuntaista kotoutumista miehille. Helsinki: Miessakit ry.
- Kivipelto, Minna 2012. Arvioinnin merkitys Kaste-ohjelman hankkeissa. Teoksessa Minna Kivipelto, Meri Larivaara, Sirpa Andersson, Liisa Heinämäki, Pia Maria Jonsson, Tuija Kotiranta ja Maritta Vuorenmaa (toim.) Näkökulmia arviointiin – Kaste-ohjelman valtionavustushankkeet. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 13–14.
- Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä 2010. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä : opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

- Koskela, Tuomas & Harju, Henna 2012. RAY:n arviointikoulutus. Viitattu 7.3.2014
https://www.ray.fi/sites/default/files/emmi_mediabank/RAY%20Arviointi_koulutus_netti.pdf
- Koskinen, Ilpo; Alasuutari, Pertti & Peltonen, Tuomo: Laadulliset menetelmät kauppatieteissä. Tampere: Vastapaino, 2005
- Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010, 30.12.2010. Viitattu 25.1.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20101386>
- Latomaa, Sirkku; Pöyhönen, Sari; Suni, Minna & Tarnanen, Mirja 2013.
 Kielikysymykset muuttoliikkeessä. Teoksessa Tuomas Martikainen, Pasi Saukkonen ja Minna Säävälä (toim.) Muuttajat - kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus, 163–183.
- Lautiola, Hannele 2013. Kumppanuutta kotoutumisen kentillä - Esimerkkejä järjestöjen ja viranomaisten yhteistyöstä kotouttamisessa. Viitattu 3.2.2014
http://www.tem.fi/files/38415/Kumppanuutta_kotouttamisen_kentilla.pdf
- Lindberg, Annina 2013. Eväitä arviointiin sosiaali- ja terveysjärjestöissä. Suomen mielenterveysseura. Viitattu 7.3.2014
http://www.mielenterveysseura.fi/files/2462/Horisontti_Evaita_arviointiin_0114.pdf
- Linderborg, Hilka 2012. Hennattuja partoja - Ikääntyvät somalimiehet ryhmätoiminnassa. Helsinki : Vanhustyön keskusliitto.
- Maahanmuuttovirasto 2014a. Oleskeluluvat 1.1.2013-31.12.2013. Tilastokatsaus. Viitattu 7.3.2014
http://www.migri.fi/download/50381_Tilastokatsaus_Oleskeluluvat_2013_pdf.pdf?4c68ac8ce4f9d088
- Maahanmuuttovirasto 2014b. Turvapaikanhakijat. Viitattu 7.3.2014
http://www.migri.fi/download/45914_Turvapaikanhakijat.pdf?294019d62cf5d088
- Maahanmuuttovirasto 2014c. Turvapaikkapäätökset 1.1.2013-31.12.2013. Viitattu 7.3.2014
http://www.migri.fi/download/45916_Turvapaikkapaatokset.pdf?abd931d72cf5d088

- Maahanmuuttovirasto 2014d. Kiintiöpakolaiset. Viitattu 7.3.2014
[http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/turvapaikka-
_ja_pakolaistilastot/kiintiopakolaiset](http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/turvapaikka-ja_pakolaistilastot/kiintiopakolaiset)
- Maahanmuuttovirasto 2014e. Turvapaikka-asiat. Viitattu 7.3.2014
[http://www.migri.fi/download/50417_Tilastokatsaus_turvapaikka_asiat_2
013.pdf?6b4bd59d9406d188](http://www.migri.fi/download/50417_Tilastokatsaus_turvapaikka_asiat_2013.pdf?6b4bd59d9406d188)
- Miessakit 2009. Vieraasta Veljeksi - Hankesuunnitelma 2010–2013. Helsinki: Miessakit ry.
- Miessakit i.a. Miessakit ry:n verkkosivusto. Viitattu 11.5.2013 <http://www.miessakit.fi>
- Partanen, Leila & Rissanen, Pekka 2005. LATU maahanmuuttajille –projektin arviointitutkimuksen väliraportti. Viitattu 27.3.2014
http://www4.lahti.fi/latu/arviointi_elokuu_2005.pdf
- Peitsalo, Peter 2012. Miessakit – miestyötä vuodesta 1995. Teoksessa Arto Jokinen (toim.) Mieskysymys – Miesliike, -työ, -tutkimus ja tasa-arvopolitiikka. Tampere: Tampere University Press, 116–127.
- Pitkänen, Sari & Peltö-Huikko, Antti 2011. Vaikeuksien kautta voittoon OVI-hankkeen ulkoisen arvioinnin loppuraportti. Viitattu 27.3.2014
http://www.mielenterveysseura.fi/files/1222/OVI_ulkoisen_arvioinnin_loppuraportti.pdf
- Raha-automaattiyhdistys 2014. Järjestöille RAY-avustuksia 308 miljoonaa. Viitattu 29.3.2014 <http://www2.ray.fi/fi/jarjestot/ajankohtaista/jarjestoille-ray-avustuksia-308-miljoonaa-0>
- Robson, Colin 2001. Käytännön arvioinnin perusteet. Helsinki: Tammi.
- Ruusuvuori, Johanna; Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 9–38.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 7.3.2014
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/index.html>
- Saarenpää, Teemu & Korpela, Maija 2011. Työtä ja toivoa. Maahanmuuttajamiesten haasteita ja tarpeita. Teoksessa Maiju Korpela & Kati Pietarinen (toim.)

- Veljiä vertaisia : työkaluja maahanmuuttajamiesten ryhmätoimintaan.
Helsinki: Suomen pakolaisapu, 12–23.
- Salminen, Seija 2013. Veljeyttä ja verkostoja luomassa : maahanmuuttajamiesten ja syntysuomalaisen miesten kokemuksia Miessakit ry:n Vieraasta Veljeksi -projektin oppimisryhmistä. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Saukkonen, Pasi 2013. Maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikka. Teoksessa Tuomas Martikainen, Pasi Saukkonen ja Minna Säävälä (toim.) Muuttajat - kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus, 81–100.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2011. Sosiaali- ja terveysalan kansalaisjärjestöt sosiaali- ja terveysministeriön kumppaneina. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Saatavilla
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=3320152&name=DLFE-15563.pdf
- Suomen pakolaisapu i.a. Vertaistukea kotoutumisen alkuvaiheeseen. Viitattu 7.3.2014
<http://pakolaisapu.fi/kotimaan-tyo/vertaiskoto.html>
- Suomen virallinen tilasto (SVT) 2009. Ajankäyttötutkimus. Osallistuminen ja vapaaehtoistyö 2009, 2. Vapaaehtoistyöhön osallistuminen, epävirallinen auttaminen ja luottamus . Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu: 9.3.2014
http://www.stat.fi/til/akay/2009/04/akay_2009_04_2011-09-16_kat_002_fi.html
- Tilastokeskus i.a. Taulukot tilastossa: Muuttoliike. Maahan- ja maastamuuttaneet lähtö- ja määrään iän ja sukupuolen mukaan 1987–2012. Viitattu 7.3.2014
http://pxweb2.stat.fi/database/StatFin/vrm/muutl/muutl_fi.asp
- Toivonen, Janne 2014. Suomesta turvapaikkaa haki 149 syyrialaista, Ruotsista 16 300. Helsingin Sanomat -verkkolehti. Viitattu 7.3.2014
<http://www.hs.fi/kotimaa/a1388734941073>
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki :Tammi.
- Ulkoasiainministeriö i.a. Oleskelulupa. Viitattu 7.3.2014
<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=15721>
- UNHCR 2013. Asylum Trends 2012. Levels and Trends in Industrialized Countries. Viitattu 7.3.2014. <http://www.unhcr.org/5149b81e9.html>

- Uusitalo, Hannu 2001. Tiede, tutkimus ja tutkielma – Johdatus tutkielman maailmaan. Helsinki: WSOY.
- Valtioneuvosto 2008. Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle kotouttamislain toimeenpanosta. Viitattu 25.1.2013.
http://www.intermin.fi/download/31570_kotouttamislakiselonteko_021008.pdf
- Vartiainen, Pirkko 2007. Monitahoarvioinnin periaatteet ja prosessit. Teoksessa Leena Viinamäki ja Erkki Saari (toim): Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Tammi, 152–172.
- Virtanen, Petri 2007. Arviointi : arviointitiedon luonne, tuottaminen ja hyödyntäminen. Helsinki: Edita.
- Vuori, Jaana 2012. Arjen kansalaisuus, sukupuoli ja kotouttamistyö. Teoksessa Suvi Keskinen, Jaana Vuori & Anu Hirsiaho (toim.) Monikulttuurisuuden sukupuoli – kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy, 235–262.

LIITE 1: Haastatteluteemat

KAKSISUUNTAINEN KOTOUTUMINEN

Miten Vieraasta Veljeksi -hanke edistää maahanmuuttajien kotoutumista?

-kielitaito, yhteiskunnallinen osaaminen, kohtaamisaaminen

Kaksisuuntaiseen kotoutumiseen sisältyy kantasuomaisten ymmärryksen lisääminen maahanmuuttajien elämäntilanteisiin liityen ja luottamuksen lisäämisen maahanmuuttajia kohtaan. Miten Vieraasta Veljeksi -hanke on tässä mielestäsi onnistunut?

Millä tavalla Vieraasta Veljeksi sinun kokemustesi mukaan edistää maahanmuuttajamiesten kielitaitoa?

-arjen kielitaito, puherohkeus, kielen sparraus (ei opettaja)

MIESERITYISYYS

Miten mieserityisyys näkyy Vieraasta Veljeksi-hankkeessa?

Mitä etuja ja haittoja siihen liittyy?

SYRJÄYTYMISEN ENNALTAEHKÄISY

Millä tavalla Vieraasta Veljeksi ennaltaehkäisee syrjäytymistä?

-yksinäisyyden torjuminen, palveluohjaus (liityen viranomaisiin, koulutukseen, työhön)

-sosiaalisten verkostojen vahvistaminen, kantaväestökontaktit, itseluottamus kantaväestön kanssa toimimiseen

VAIKUTTAMISTOIMINTA JA VIESTINTÄ

Miten Vieraasta Veljeksi on mielestäsi onnistunut vaikuttamistyössä?

- tavoitteita: mieserityinen maahanmuuttajatyö saa näkyvyyttä
- hyödynnetään uutta viestintäteknologiaa
- maahanmuuttajamiestyön linkkiportaali

Miten hyvin hankkeen viestintä on mielestäsi toiminut? Oletko saanut riittävästi tietoa ja tukea oikeaan aikaan?

MATALA KYNNYS

Vieraasta Veljekseksi -hankkeen tavoitteena on olla matalan kynnyksen toimintaa.

Miten tässä on mielestäsi onnistuttu?

ROOLIEN SELKEYS

Roolien selkeys? -ryhmänohjaaja/tukihenkilö

KOULUTUKSET

Millaisia kokemuksia sinulla on Vieraasta Veljeksi -hankkeen koulutuksista?

ARVIOINTI

Missä on onnistuttu hyvin?

Missä olisi kehittämistä?

LOPETUS

Mitä jätin kysymättä?